

Uitsluiting, een sociale boemerang?

Foto: Frédéric Pauwels

Campagne 'Syndicalisten tegen uitsluiting'

ABVV
Brussel

september 2003

Inhoud

VOORWOORD

FOCUS:

- **Het bestaansminimum: een doodlopend straatje,**
getuigenis uit het tijdschrift van
het 'Collectif Solidarité contre l'exclusion'. 2
- **Maatschappelijke dienstverlening: van
liefdadigheid naar emancipatie?,**
interview met Yvan Mayeur. 4

RADIOGRAFIE:

- **België is een goede leerling, maar kan en moet
beter doen!,**
door Christophe Quintard,
Studiedienst ABVV-Federaal. 7
- **Werkgelegenheid in het Brussels Hoofdstedelijk
Gewest: dynamiek en mechanismen van de
economische en sociale uitsluiting.** 10
- **De socio-professionele inschakeling
in vraag gesteld,**
bijdrage van de 'Centrale Culturelle
Bruxelloise' vzw. 20
- **Strijd tegen discriminatie bij aanwerving:
het Territoriaal Pact voor de werkgelegenheid
en het Sociaal Pact voor de werkgelegenheid.** 22

TERREIN :

- **Huisvesting in Brussel: tussen inschakeling en
uitsluiting.** 25
- **De overmatige schuldenlast.** 27
- **De sociale uitkeringen,**
bijdragen van 'Habiter Bruxelles' vzw. 28
- **De nieuwe betekenis van cultuur,**
door Marijke Leye van Kunst en Democratie. 29
- **Uit het leven gegrepen,**
door Jean-Claude Peto van 'La Ruelle'. 32
- **'Les Ateliers du Soleil'** 33

CENTRAAL DEEL:

- **De strijd tegen sociale uitsluiting:
10 eisen van het ABVV-Brussel** 13
- **Fotogalerij door Frédéric Pauwels** 16

Deze brochure werd gerealiseerd door de studiedienst van het ABVV-Brussel, Keizerslaan 34, 1000 Brussel.

Met de steun van het OCMW van Brussel, de Stad Brussel en het Territoriaal Pact voor de werkgelegenheid van Brussel

Verantwoordelijke uitgever: Philippe Van Muylder
Vormgeving: Aanzet/ MakingMagazines, Gent

De teksten geven slechts het standpunt van de auteurs.

Foto's: F. Pauwels (omslag en p. 6, 13, 16, 17, 21, 28)
Ontmoetingsworkshop van de vzw 'La Source' (p. 5, 26)
Tekeningen: De kinderen van 'Les Ateliers du Soleil'

Foto: vzw La Source

Voorwoord

Beste Kameraad, Mevrouw, Mijnheer,

Er kan pas een campagne voor de strijd tegen sociale uitsluiting gelanceerd worden als men eerst met de neus op de feiten wordt gedrukt: de armoede is niet teruggeweken en de doelstelling om het doorgeven van armoede van generatie op generatie van de baan te ruimen, werd niet gehaald; denken we maar aan de beelden uit de film ‘Rosetta’...

Strijden tegen uitsluiting betekent: moeilijkheden aanpakken die elkaar opvolgen, in elkaar overgaan en waarvan de oorzaken complex zijn. Sommige moeilijkheden kunnen op gemeentelijk, regionaal of federaal niveau worden overwonnen. Andere zijn afhankelijk van de internationale context. Maar allemaal zijn ze het gevolg van politieke keuzes. De uitbreiding van de neoliberale en kapitalistische standpunten naar alle activiteiten van de samenleving, zowel in de openbare als in de privé-sector, ontregelt de arbeidsmarkt en veroorzaakt nieuwe sociale breuken.

Wanneer wordt iemand arm? Wat betekent ‘uitgesloten zijn’? De problematiek van uitsluiting is zeer uitgebreid en moeilijk af te bakenen. De raderen die in het dagelijkse leven leiden tot armoede en bestaansonzekerheid, begrijpen en aan de kaak stellen, is reeds het begin van de strijd. Daarom zullen de verdedigers van de sociale gelijkheid in deze brochure¹ elementen vinden waarmee ze het uitsluitingsproces kunnen analyseren.

Eerst en vooral is er steeds minder werkzekerheid (werkloosheid, interim, onderaanneming, gesubsidieerde contracten, onzekere contracten, illegale arbeid, ...), terwijl de bedragen van de sociale uitkeringen niet langer in overeenstemming zijn met de levenskost en geen waardig bestaan meer garanderen. De aanvragen voor maatschappelijke bijstand zijn afkomstig van grotere bevolkingsgroepen en beslaan meer domeinen. Tegelijkertijd ontbreekt het de OCMW's aan middelen, personeel en plaats. De huurgelden gaan pijlsnel de hoogte in en steeds meer mensen leven in onaangepaste en ongezonde sociale woningen, samengepakt in de zogenaamde ‘moeilijke’ wijken. Zelfs de scholen –socialiserings- en integratie-instrumenten bij uitstek– slagen niet

in hun opdracht van sociale gelijkheid: de ene gaan de elitistische toer op, de anderen wijden zich tegen wil en dank aan de ‘zijsporen’. Cultuur in de brede zin van het woord als middel van zelfwaardering en uitwisseling blijft een ontoegankelijke luxe voor een groot deel van de burgers.

De onzekere levensomstandigheden tot slot zijn vaak synoniem voor een slechte fysieke en mentale gezondheid: leven wordt overleven. Een persoon in bestaansonzekerheid projecteert zichzelf niet langer in de toekomst. Hij voelt zich door de samenleving in de steek gelaten en verliest geleidelijk zijn sociale contacten.

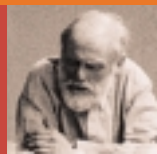
Om tegen de uitsluiting ten strijde te trekken verdedigt het ABVV van Brussel meer dan ooit de solidariteit tussen de werknemers, de sociale-uitkeringstrekken en alle kwetsbare doelgroepen. Daarom lanceert het deze grootscheepse campagne ‘Uitsluiting, een sociale boemerang? Syndicalisten tegen uitsluiting’ en publiceert het tegelijkertijd een **concreet eisenpakket**. Ik denk meer bepaald aan het stemrecht voor alle vreemdelingen die sinds 5 jaar in België verblijven; meer middelen voor sociale huisvesting, controle op de huurgelden en toekenning van een huuroutkering; de koppeling van de sociale bijdragen aan de welvaart; de afschaffing van artikel 80 van de werkloosheidsreglementering die samenwonende ‘langdurig’ werklozen uitsluit; en vooral de strijd tegen de discriminatie bij aanwerving en op de werkvloer.

Deze eisen worden op politiek en institutioneel niveau overgenomen. Zij vormen de speerpunt van onze strijd voor een stad... zonder uitsluiting!

Philippe Van Muylder

Algemeen Secretaris van het ABVV-Brussel

1 De auteurs verklaren hun analyses nader en stellen de resultaten van hun onderzoekswerk voor. De teksten bevatten dus geen officiële politieke stellingnames van het ABVV-Brussel.

Het bestaansminimum: Een doodlopend straatje

Grijs weer vandaag. Ik heb een afspraak op het OCMW. Ik moet echt het uiterste uit mezelf halen om er nog maar eens naartoe te gaan. In de wachtzaal met betegelde muren zit ik al een uur op een oude houten bank te wachten. Een uur dat niemand tegen mij spreekt en ik geduldig wacht zonder ook maar één woord te zeggen. De persoon met wie ik een afspraak heb, komt keer op keer haastig voorbijgeschoten, zo haastig dat er voor mij geen goeiendag, zelfs geen blik af kan. Bestaansminimumtrekkers hebben immers alle tijd van de wereld!

Ik ben inderdaad niet veel waard, ik ben gewoon één van de velen die hun rechten opeisen, net genoeg om van te leven, je kinderen eten te geven, je te verwarmen (maar niet te veel), een (klein) dak boven je hoofd te hebben. Wat je al niet moet doen om niet op straat om te komen. Dat past niet in een beschaafd en democratisch land.

Ze komt nog maar eens langs, de kin hoog de lucht in, met nog maar eens dezelfde stapel papieren; nog steeds geen woord. De receptioniste haalt even de schouders op. *“Niemand kan er wat aan doen, het is nu eenmaal zo!”*, lees ik in haar blik. *“Hoe is het dan?”* Natuurlijk hebben de bedienden te veel werk, werken ze vaak met een substatuut en in een vrij onvriendelijke omgeving. Daar kan ik inkomen, maar wat kost het hun om *“goeiendag”* te zeggen of *“ik ben te laat”*?

De affiches zijn kleurrijk, ze doen me denken aan vakantiefoto's. Ik lees ze al niet meer, ik ken ze al uit mijn hoofd: 'Volg een opleiding', 'Vul uw diploma aan', 'Word medisch secretaresse, arbeider, metselaar,...', 'Wij helpen u om een baan te vinden'. Ik moet er in mijn binnenste om lachen.

Het probleem is niet dat je een subopleiding moet volgen in 3 weken tijd, maar wel dat er niet genoeg werk is voor iedereen. En de creatie van 'sub-banen' (waarvoor de ondernemingen geen interesse hebben) zal dat probleem ook niet oplossen.

De herinneringen overvallen me, al die stukjes en beetjes van mijn leven. Ik probeer ze te ordenen: hoe is het allemaal begonnen? Hoe komt het dat ik hier zit in een wachtzaal voor armen, waar de banken in ieder geval stevig zijn? Armen maken veel stuk. Waar de muren betegeld zijn.

Wekloosheids-
bureau

Armen maken veel vuil. Waar de affiches alleen van werk spreken. Armen zijn lui. Waar de bedienden me links laten liggen? In ons land zijn er toch geen armen!

Kleine herinneringen, een kortfilm.

Helaas ben ik een vrouw. Helaas ben ik gestopt met werken om mijn drie kinderen groot te brengen. Helaas heb ik mijn man verlaten, die mij niet sloeg, niet dronk en ook geen crimineel was. Helaas heb ik een man verlaten die van mijn leven een hel had gemaakt. Helaas ben ik gescheiden. Ik had beter moeten weten! Helaas ben ik ook geen twintig meer, heb ik maar weinig gewerkt, heb ik drie schoolplichtige kinderen en ken ik mijn rechten niet. Helaas.

Maar vol goede moed ga ik, ondanks mijn droefenis en mijn ontreddering, op zoek naar een job. Antwoorden genoeg, wreedaardig: *“geen ervaring”*, *“u hebt vijftien jaar lang niets gedaan”*. Nee, ik heb me alleen maar beziggehouden met mijn kinderen, een veeleisende man, een groot huis! Ondanks de grote veldslagen van de jaren zeventig doet een huisvrouw nog altijd *“niets”*! Een huisvrouw, dat draait met haar duimen, dat is niet rendabel, dat betaalt geen belastingen, dat verbruikt alleen met de goedkeuring van haar man. Een huisvrouw is ook nu nog een vrouw zonder eigen financiële middelen, en dus heeft ze geen recht tot spreken.

Het ergste is ongetwijfeld dat ik het nog bijna ga geloven ook: ik begin me te vereenzelvigen met het beeld dat de samenleving van mij ophangt. Waarschijnlijk heb ik inderdaad ook niet veel uitgezet, ook al was ik dan tegelijkertijd kinderverzorgster, onderwijzeres, opvoedster, onderhoudstechnicus, kokkin, interieurverzorgster,

bemiddelaarster, en ga zo maar voort. Nee, dat telt allemaal niet (financieel dan toch), dus het bestaat ook niet: ik ben niets!

Maar de kinderen moeten wel eten en ik doe links en rechts wat werkjes. Bij gebrek aan beters doe ik mijn vak zelfs als uitzendkracht.

Interim. Ik dacht dat dat de oplossing was, dat ik eindelijk zou bewijzen dat ik besta, dat ik nog ergens goed voor ben. Een maand hier, dan weer een maand ginder, niet altijd evident met drie kinderen, af en toe periodes zonder werk, nooit genoeg om recht te hebben op een werkloosheidsuitkering, nooit genoeg om niet meer hulpbehoevend te zijn. Elke keer op het einde van de maand weer die angst, de tijd die niet stilstaat en ik die alsmaar ouder word en steeds minder kansen heb om een baan aan de haak te slaan. Dan is het maar zo. Ik schuif mijn waardigheid aan de kant en stap naar het OCMW. Daar beloven ze me van alles. Een snelle herinschakeling, een nieuwe opleiding, ... Met andere woorden: de hemel op aarde. Ik vat weer moed, ben tot alles bereid.

De tijd gaat voorbij, nog steeds geen nieuws. Nog steeds met de glimlach ga ik inlichtingen inwinnen over de richtlijnen die ik moet volgen om mijn rechten te doen gelden. Herinschakeling, allemaal goed en wel, maar ik moet ze wel zelf bewerkstelligen, en dat op mijn leeftijd... En ik die zo naïef was om te denken dat iemand me zou helpen. Och kom, allemaal niet zo erg, ik schrijf me in voor de opleiding die me werd voorgesteld. Misschien zie ik eindelijk het einde van de tunnel.

De vorming blijkt van een elementair niveau te zijn. Vaak vraag ik me af wat ik daar zit te doen en meer dan eens zou ik de 'leraar' kunnen verbeteren. En als ik durf te zeggen dat deze opleiding me niet ligt, omdat het niveau te laag is, dan word ik bekeken alsof ik een of andere exotische vogel ben! En ik word eruit gegoooid: *"Wel, waar wacht u dan nog op om werk te vinden? Als u dan toch zo slim bent, vind dan zelf maar een gepaste opleiding."*

Ik vat hun woorden letterlijk op en start een project: ik studeer, win inlichtingen in, volg een boekhoudkundige opleiding, mijn project neemt stilaan vorm aan en ik leg het aan de bevoegde instanties voor. *"Dat is een fantastisch project, heel interessant, onmisbaar voor onze gemeenschap. Maar u moet begrijpen, momenteel houden we uw project nog even achter de hand en zodra er een mogelijkheid is, dan laten we u dat weten."* Ze hebben mij helemaal niets 'laten weten', maar mijn project kwam wel tot stand. Zonder mij! Dank u wel!

Woorden, daar blijft het dan ook bij.

Ik heb geleerd dat ik maar beter kan zwijgen. Ik heb geleerd om de liefdadigheid van de samenleving in stilte te aanvaarden, zonder nog de ogen op te slaan, en 'amen' te zeggen.

Ik heb geleerd dat een waardige en dappere vrouw een angstige en gelaten vrouw kon worden, dat je van de opeenstapeling van teleurstellingen tot wanhoop kon komen, die wanhoop die je van 's morgens vroeg verstikt en je influistert: *"Waarom zou je nog opstaan? Vandaag wordt toch weer precies zoals morgen."* Ik heb geleerd dat mijn woorden alleen maar die waarde hebben die men eraan wil geven. Niet veel dus.

Dan volgde de PWA: 150 frank per uur uitbetaald krijgen om karweitjes op te knappen die anderen tegen concurrerende prijzen niet meer willen opknappen. Huisvrouwen, dienststers, ouvreuses in culturele centra, afwassers, ...

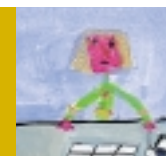
Toch mooi meegenomen. Waarover zouden we nog klagen? Maar als er iemand wordt aangenomen, dan is dat niet iemand die van het OCMW komt. De subsidie die het bedrijf heeft gekregen, is voor een 'echte werknemer'! Het etiket van PWA'er blijft op me plakken en ik kan maar beter aannemen wat mij wordt aangeboden. Want anders... Anders wat?

Ik zit al helemaal onderaan. Wat heb ik nog te verliezen? Jullie hebben een stuk van mij kapotgemaakt. Waarschijnlijk precies dat stuk waaraan ik het meest gehecht was: mijn waardigheid.

Maar mijn kaars is nog niet helemaal uit, ik kan mijn verhaal nog vertellen. Weet u: armen zijn niet altijd 'brokkenmakers', 'viezeriken', 'luilakken', 'onbenullen'. Sla dus maar geen hoge toon tegen ons aan! Valpartijen overkomen niet alleen de anderen en vergeet niet dat vooral het neerkomen pijn doet! En misschien is morgen inderdaad een andere dag!

Tekst door Catherine Brescheau

Dit artikel werd gepubliceerd in het tijdschrift van het 'Collectif Solidarité contre l'exclusion: emploi et revenus pour tous' vzw. Dit tijdschrift gaat over alle vormen van uitsluiting, de oorzaken, de middelen om ze te bestrijden. U vindt hier ook informatie over initiatieven van verenigingen en vakbonden. Om een gratis nummer van dit tijdschrift te ontvangen: 02/213.38.70 of info@asbl-csce.be. Om de vereniging beter te leren kennen, ga naar de website: <http://enter.org/solidarity>.

Maatschappelijke dienstverlening: van liefdadigheid naar emancipatie?

Armoebestrijding kan heel uiteenlopende vormen aannemen. Op gemeentelijk vlak is er in de eerste plaats het OCMW (Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn) – een ware barometer van de maatschappij. Als federaal volksvertegenwoordiger en voorzitter van het OCMW van de stad Brussel kan Yvan Mayeur* de werkelijke sociale uitsluiting met de wetgeving vergelijken. We hadden een gesprek met hem.

Hoe staat de maatschappij tegenover armoede?

Yvan Mayeur: De visie van de maatschappij evolueerde met de tijd. Vanaf de Middeleeuwen is er sprake van private of semi-openbare liefdadigheid. Onder het Franse bewind werden de begrippen ‘bijstand’ en ‘gesticht’ ingevoerd. Daarop volgde een evolutie naar ‘openbare armenzorg’, wat in de jaren zeventig ‘overheidssteun’ werd. Tegenwoordig werken we aan ‘sociale insluiting’.

Al deze woorden illustreren de kijk van een maatschappij op de problemen van uitsluiting en op de manier waarop ze deze oplost. De verantwoordelijkheid van de samenleving in het algemeen en van de overheid in het bijzonder hoeft geen betoog. Het is vandaag de dag onaanvaardbaar dat een jongere van 18 zijn sociale leven bij het OCMW begint. En toch gebeurt het. De nieuwe invulling van sociale integratie streeft ernaar om deze jongere een eerste kans te geven.

Bij de bespreking van dit wetsontwerp verdedigden de Franstalige socialisten de idee dat dit begrip meer inhoudt dan wedertewerkstelling en dat de taken van het OCMW nu meer gericht zullen worden op de ondersteuning van jongeren via opleidingen, studies, ... Ook deze aspecten dragen bij tot integratie.

Het OCMW doet tegenwoordig veel meer dan iedereen in staat stellen om te leven van het minimum¹.

Wat zijn de wettelijke opdrachten van het OCMW?

Y. M.: De wettelijke opdracht van het OCMW wordt bepaald door de wet van 1976, die de oprichting van de OCMW's regelt, en door de Wet van 26 mei 2002 op de sociale integratie, die de wet van 1974 op het bestaansminimum wijzigt. De opdracht omvat heel wat facetten:

aan integratie doen, jongeren en minder jongeren opnieuw tewerkstellen (artikel 60) of aan het studeren zetten, overmatige schulden bestrijden, aan schuldbemiddeling doen, een instelling voor bejaarden beheren, ...

Sociale actie is een politieke keuze waarin een meerderheid beslist om al dan niet in een sociaal beleid te investeren. Het OCMW is actief op gemeentelijk vlak. Het is een barometer van wat er in de samenleving fout loopt.

Sinds ik voorzitter ben, verdedig ik alle sociale klassen die niet de middelen hebben om een behoorlijk leven te leiden, waaronder ook de werknemers. We moeten waakzaam zijn, want in bepaalde situaties is het beter om ten laste te zijn van het OCMW dan om te werken!

Als de lonen te laag zijn, dalen de inkomens van de gezinnen zeer sterk als er zich een probleem voordoet. Ze komen in uiterst onzekere omstandigheden terecht en het OCMW kan hen niet altijd helpen. Het leefloon (het vroegere bestaansminimum) verlagen is niet de oplossing voor dit probleem, maar wel de lonen en de inkomens van de minstbedeelden verhogen. We vragen trouwens ook een hoger leefloon, omdat het momenteel niet volstaat om te leven, zeker niet in Brussel, waar de kosten voor gezondheidszorg, huisvesting en werkloosheid de meest voorkomende problemen zijn. Wanneer ik hier mensen ontmoet, kaarten ze deze punten aan.

We worden met allerhande problemen geconfronteerd: dure en onbewoonbare woningen die ziekten veroorzaken, met een verslechtering van de algemene gezondheidstoestand tot gevolg. Ik word ook geconfronteerd met absurde situaties, waarin kroostrijke gezinnen met 4 of 5 kinderen geen sociale woning met drie kamers toegewezen krijgen onder het voorwendsel dat er wettelijk één kamer per kind moet zijn. Ze zijn dan genoodzaakt om in hun onaangepaste woning te blijven, ook al telt die maar twee kamers! Het OCMW krijgt met onvoorstelbare situaties te kampen omdat een reeks sociale bijstandsverleners niet mee is met de realiteit. Doordat we de miserie, die zich bij ons veelal binnen de muren van de appartementen afspeelt, slechts zelden te zien krijgen, ontroert ze ons niet vaak. Maar mijns inziens wordt de sociale situatie steeds onzekerder en slechter.

Wie komt in aanmerking voor een tussenkomst van het OCMW?

Y. M.: Om een orde van grootte te geven: het OCMW van Brussel helpt jaarlijks minstens eenmaal per jaar 13.000 personen op een bevolking van 135.000 inwoners in Brussel-Stad, dat wil zeggen meer dan 9%. 3.500 personen worden het hele jaar door geholpen. 90% van hen is Belg of is sinds lange tijd in België gevestigd. Het andere publiek komt in de media veel aan bod, maar zij vormt een minderheid. De criteria zijn wettelijk bepaald: 18 jaar oud zijn, geen bestaansmiddelen hebben, integratiewerk aanvaarden. De meeste personen die werden geholpen hebben nooit het recht op sociale zekerheid verworven. Het gaat hoofdzakelijk om jongeren of personen die met hun familie hebben gebroken, bijvoorbeeld alleenstaande vrouwen met één of twee kinderen. 800 jongeren hangen af van het OCMW van Brussel! Ze hebben nooit een onderwijscyclus beëindigd, ze hebben nooit gewerkt en ze leven alleen of in een gezin dat nog grotere problemen heeft dan zij. We slagen er maar niet in om de armoede die van generatie op generatie wordt doorgegeven, te stoppen, terwijl dat toch altijd al de grote ambitie van maatschappelijk welzijn was.

Hoe wordt het OCMW gefinancierd?

Y. M.: De meeste middelen van een OCMW komen van de Federale Staat. Dankzij Laurette Onkelinx en Johan Vande Lanotte werden deze middelen onder de vorige legislatuur voor het eerst in tien jaar opgetrokken.

Het Gewest komt in veel mindere mate tussen, via het Bijzonder Fonds voor Maatschappelijk Welzijn. Via mechanismen voor de opvang van personen na de tussenkomst van de OCMW's zou het Gewest veel meer kunnen tussenkomen. Het is duidelijk niet betrokken bij een reeks sociale beleidsvoeringen.

De gemeenten zouden in sociale actie moeten investeren, vooral nu de sociale situatie achteruitgaat.

Het OCMW van Brussel-Stad heeft een werkingsbudget van 100 miljoen euro, buiten investeringen. Ongeveer 200 maatschappelijke assistenten zijn er tewerkgesteld.

Hoe weerlegt u het verwijt dat de OCMW's mensen controleren en zo een vertrouwensrelatie tenietdoen die onmisbaar is, wil men tot integratie komen?

Y. M.: Het is toch aanvaardbaar dat de gemeenschap die tussenkomt om hulp te verlenen, nagaat of deze hulp wel degelijk ten goede komt aan de persoon die deze nodig heeft. De opgelegde controles verzekeren de goede algemene werking van het sociale én openbare interventiesysteem. De tussenkomst moet steunen op precieze criteria, die net als de controle, bij wet bepaald zijn. Dit principe geldt ook voor de sociale zekerheid en dat is maar goed ook!

Men kan ook voorstander zijn van een algemene tussenkomst, zonder controle en zonder criteria en waarbij het volstaat dat mensen zich arm verklaren om een leefloon toegekend te krijgen. Ik ben het met dit andere concept van sociale tussenkomst niet eens, ik vind het niet vooruitstrevend genoeg en het steunt op een eerder pessimistische en kinderachtige opvatting van de mens. Dit concept houdt geen rekening met het feit dat een individu voor zichzelf kan zorgen en zijn eigen toekomst kan scheppen. Met dit concept blijven mensen in situaties van bijstand en totale afhankelijkheid. Toch is dit wat een aantal verenigingen eisen. Dit concept brengt ons in feite terug naar de openbare bijstand, onder het mom van een universele uitkering.

Uiteraard moeten we de kwaliteit van het werk van de OCMW's verbeteren en veeleisender zijn ten opzichte van het bestuur van de OCMW's en de politici die

deze overkoepelen. Sociale actie is een politieke keuze. De politici moeten hun verantwoordelijkheid opnemen en het OCMW voldoende middelen geven om een sociaal beleid te voeren.

Hoe ziet u de toekomst van de maatschappelijke bijstand?

Y. M.: Die kan in verschillende richtingen evolueren. Ik vind dat we ons progressief moeten richten naar, hetzij: 1- *een betere wisselwerking tussen de OCMW's en de andere sociale gesprekspartners.* Er is bijvoorbeeld geen coherent tewerkstellingsbeleid: het OCMW voert een tewerkstellingsbeleid op basis van het artikel 60 (in 2003 zullen er bij het OCMW van Brussel 600 banen worden

gecreëerd). Na afloop van de contracten zal de meerderheid opnieuw werkloos zijn. Dat de gewestelijke tewerkstellingsinstrumenten hier de draad niet opnemen door integratienetwerken in te voeren, is onaanvaardbaar. Dit zijn ernstige lacunes!

De eerste veronderstelling is dus dat de andere sociale gesprekspartners het werk van het OCMW voortzetten ten gunste van een betere algemene situatie. Verder moet ook de situatie van de andere werknemers en van alle uitkeringsgerechtigden worden verbeterd via hogere nettolonen en een collectieve tenlasteneming van een aantal behoeften. Als de sociale zekerheid wordt uitgebreid en de gemeenschap bepaalde materies, zoals medische en gerechtskosten, voor haar rekening neemt, dan zou dat tot een verbetering van de levensstandaard leiden.

b- *Een wetswijziging om van het concept 'sociale integratie' over te stappen naar het concept 'sociale emancipatie', met andere woorden: de mensen de nodige middelen*

geven om zichzelf waar te maken (studies, werk, toekomst leren beheersen (budget), leren dat het menselijk bestaan meer is dan werken, eten en slapen) en in het sociaal werk andere elementen integreren dan die van de traditionele sociale bijstand, zoals de culturele en de intellectuele dimensie.

Ik verafschuw beleidsmensen die een beleid voeren 'ten gunste van de minstbedeelden'. Je geweten sussen door je met de armsten bezig te houden zonder naar de anderen om te zien, lost de sociale problemen niet op waarmee mensen worden geconfronteerd. Personen in moeilijkheden worden uiteindelijk concurrenten van elkaar, terwijl ze solidair zouden moeten zijn en gelijkaardige eisen zouden moeten hebben. Dit is een geval van averechtse discriminatie. We moeten steeds een globale visie voor ogen houden en voor alle problemen een oplossing zoeken.

Hoe kan, in deze context, de situatie in Brussel worden verbeterd?

Y. M.: De economische en sociale heropleving is een politieke keuze. De leiders van dit gewest moeten een ander politiek project naar voor schuiven.

We moeten alle productieve krachten van Brussel inzetten om de economische activiteit te steunen, werkgelegenheid te scheppen, huisvesting te creëren, opnieuw in de overheidsdiensten te investeren en de sociale economie, de gemeenschapsdiensten, de hulp aan personen en de nieuwe, niet naar waarde geschatte beroepen verder te ontwikkelen.

Wanneer komt er voor deze stad een project dat emancipatie en integratie voor iedereen beoogt? Ik vrees dat het politieke model dat vandaag wordt gehanteerd, de inwoners wil doen vluchten en een gegoed publiek wil aantrekken. Laten we duidelijk zijn: de Brusselse beleidsmensen zijn van rechtse strekking en verdedigen bepaalde belangen ten koste van andere. Niet de belangen van de meerderheid van de Brusselaars en zeker niet die van de meerderheid van het volk! Door de voetpaden in een nieuw kleedje te steken, verbeter je nog niet de leefomstandigheden van de personen in de huizen, terwijl de armoede nu net achter de muren verborgen zit!

* Yvan Mayeur is maatschappelijk assistent van opleiding, federaal volksvertegenwoordiger sinds 1989 en voorzitter van het OCMW van Brussel-Stad sinds 1995.

1 Bedrag van het leefloon op 1/06/2003: samenwonende = €389,11; alleenstaande = €583,66; alleenstaande + kind ten laste = €778,21.

België is een goede leerling, maar kan en moet beter doen!

Armoede bestrijden, zowel op regionale, nationale, Europese als wereldschaal, vereist in de eerste plaats een rondige kennis van de vijand die moet worden 'verslaan'.

Terwijl de te bestrijden armoede op wereldvlak jammer genoeg gemakkelijk identificeerbaar is (het gaat hier om de meest absolute armoede, gedefinieerd door het onvermogen om te voldoen aan de basisbehoeften qua voeding, kleding, verzorging, onderwijs en huisvesting) blijkt dat de definitie van armoede in onze Westerse maatschappijen, een open vraag blijft omdat armoede zoveel uiteenlopende vormen aanneemt, waarvan sommige moeilijk te vatten en te 'kwantificeren' zijn.

Dit is ongetwijfeld de reden waarom de officiële studies over het onderwerp zo weinig rekening houden met de menselijke dimensie van dit fenomeen en zich op de economische dimensie toespitsen.

Sommige studies definiëren armoede als de economische dimensie van sociale uitsluiting, die 'een breuk-situatie van de sociale band' aanduidt.

Begin van de aandacht op Europees vlak

Op het niveau van de Europese Unie wordt armoede gedefinieerd als 'een tekort aan (al dan niet geldelijke) middelen, dat leidt tot de uitsluiting van het minimum-niveau dat als aanvaardbaar wordt erkend.'

Op de Europese Raad van Nice (december 2000) bevestigden en implementeerden de staatshoofden en regeringsleiders de beslissing die in maart 2000 in Lissabon werd genomen en volgens welke het gebruik van een open coördinatiemethode de beste manier was om armoede en sociale uitsluiting te bestrijden. Dit veronderstelt de definiëring van een reeks collectief aanvaarde doeleinden voor de volledige Europese Unie (EU), alsook de ontwikkeling van nationale actieplannen om deze doeleinden te verwezenlijken en de evaluatie van de vooruitgang op dit domein en van de resultaten van elk nationaal beleid.

Het is in deze context dat de Europese top van Laken, in december 2001, een eerste geheel van 18 gemeenschappelijke indicatoren op het vlak van de sociale uitsluiting goedkeurde. Dat maakt het mogelijk om op vergelijk-

bare wijze de vooruitgang van de Lidstaten in de verwezenlijking van de gemeenschappelijke doeleinden op te volgen. Deze indicatoren moeten worden beschouwd als volwaardig deel van een coherent geheel dat een evenwichtige weerspiegeling is van de sociale zorgen van de EU. Ze dekken vier belangrijke dimensies van sociale insluiting (financiële armoede, tewerkstelling, gezondheid en onderwijs) die de 'multidimensionaliteit' van het fenomeen van sociale uitsluiting benadrukken.

Deze 18 indicatoren vormen nu de grondslag van het gemeenschapsbeleid in dit domein: de lidstaten moeten deze opnemen in hun nationale actieplannen voor sociale insluiting, plannen die vanaf 2003 om de twee jaar moeten worden voorgesteld.

Verder melden we dat de Lidstaten zullen worden aangemoedigd om deze gemeenschappelijke indicatoren in hun nationale plannen voor insluiting, aan te vullen met een reeks indicatoren die de nationale kenmerken moeten weerspiegelen en de interpretatie van de 18 gemeenschappelijke indicatoren moeten vergemakkelijken.

De aanvaarding van deze 18 gemeenschappelijke indicatoren op de Top van Laken in 2001 was de gelegenheid voor de Lidstaten om een eerste nationale actieplan voor sociale insluiting in te voeren.

De lezing van de gegevens van deze respectieve plannen, geeft ons kostbare aanwijzingen over de situatie in ons land en in Europa.

De situatie in België

In 1999 liep 15% van de Europeanen een risico op armoede, dat wil zeggen dat ze in gezinnen leefden waarvan het 'equivalent beschikbare inkomen' lager was dan 60% van het equivalent mediaan inkomen van hun land van verblijf¹.

In België benadert deze drempel het Europese gemiddelde: hij schommelt rond 13%! België bekleedt dan ook de 7de plaats, na Zweden (9%), Denemarken, Duitsland, Nederland en Finland (11%) en Oostenrijk (12%).

In België wordt praktisch één persoon op zeven met een 'laag inkomen' (dat wil zeggen op de 15% van de bevolking met een verhoogd risico op armoede) vroeg of laat geconfronteerd met het risico op armoede en het aandeel van de personen dat constant met een laag inkomen moet leven, is gestegen tot 7,7%. Voor de helft van de bevolking met een 'laag inkomen' is het risico op armoede en uitsluiting een tijdelijk gegeven.

De echte situaties van armoede en uitsluiting concentreren zich bij groepen die gedurende een langere periode met een laag inkomen moeten leven.

Voor alleenstaande personen en gezinnen met één inkomen is de kans groter dat ze in een situatie met een 'laag inkomen' belanden. Daarom vormen eenoudergezinnen een specifieke risicogroep (29% met een laag inkomen, zowel voor mannen als voor alleenstaande vrouwen met kinderen ten laste).

Onder de alleenstaanden zonder kinderen lopen vrouwen in principe een hoger risico dan mannen, vooral op de actieve leeftijd (20% tegen 13%).

Voor jongeren (15-24 jaar) (23%) en zeer oude mensen (+ 75 jaar) (23%) ligt de kans dat ze een laag inkomen hebben, ook ver boven het gemiddelde.

De antwoorden van de vakbonden

Van alle bestaande en voorgestelde remedies tegen armoede, vallen er twee onder de 'essentiële basisactiviteiten' van de vakbondsorganisaties: tewerkstelling en sociale bescherming.

De cijfers tonen immers aan dat, hoewel het risicopercentage op 'uiteindelijke' armoede 13% bedraagt, het percentage vóór de sociale transfers 40% bedraagt! Ons systeem is in zekere mate doeltreffend en speelt een belangrijke herverdelende rol. Het verdient dan ook te worden behouden.

Hoewel de sociale uitkeringen personen in grote mate beschermen tegen het risico op armoede, moeten we een pijnlijke dubbele vaststelling doen betreffende de evolutie van de sociale uitgaven in België. Ten eerste zijn de uitgaven voor sociale bescherming in België – in % van het BBP – de jongste jaren sterk gedaald, waardoor ze zich in 2000 onder het Europese gemiddelde bevinden (26,7% tegen 27,1%).

Ten tweede volgen de sociale uitkeringen niet langer de loonevolutie. In 1980 bedroeg een invaliditeits-

vergoeding gemiddeld 44% van de lonen, nu is dat 33%. In diezelfde periode daalde de werkloosheidsuitkering van 42 naar 28%.

Onze organisatie pleit bijgevolg concreet voor een automatische koppeling aan de welvaart van alle sociale uitkeringen en pensioenen, van alle loonplafonds die in aanmerking worden genomen voor hun berekening.

Zonder koppeling aan de welvaart wordt onze sociale zekerheid herleid tot een doekje voor het bloeden die niet langer bij machte is om de risico's op uitsluiting doeltreffend te bestrijden. Deze koppeling aan de welvaart mag niet selectief zijn, maar moet gelden voor alle uitkeringen, alsook voor de minima, maxima en de plafonds.

Dergelijke selectie kan het beginsel van de solidariteitsverzekering van ons sociaal zekerheidsstelsel teniet doen en een minimum bijstandssysteem in de plaats stellen vermits de 'gemiddelde' inkomens dit solidariteitsstelsel liever 'ontvluchten'!

Onze strijd mag niet defensief zijn en is niet defensief: het ABVV eist de verbetering van ons sociale beschermingsstelsel. In gevallen waar de sociale uitkering de enige inkomensbron is, blijkt het 'gewaarborgd' inkomen van de sociale zekerheid niet altijd te volstaan!

De personen uit gezinnen die hoofdzakelijk van een vervangingsinkomen afhangen, lopen een verhoogd risico (50%). Werklozen lopen een veel hoger risico dan personen die werken (30% tegen 5%), wat ook het geval is voor gepensioneerde personen (19%).

Rekening houdend met deze elementen, eist het ABVV de verbetering van de uitkeringen voor werklozen en invaliden (om deze te verhogen van 45% tot 50%).

Voor de gezondheidszorg blijven we de verbetering van de maximumfactuur eisen, zodat een lange (en/of chronische) ziekte de patiënten niet in financiële moeilijkheden brengt.

Verder eist het ABVV nog steeds de uitbreiding van het WIGW-statuut voor alle personen die al meer dan één jaar werkloos zijn en die vandaag moeite hebben om hun gezondheidszorg en die van hun kinderen te betalen.

De dimensie 'gezondheid' speelt een belangrijke rol in de sociale uitsluiting. Er wordt inderdaad regelmatig aangenomen dat er een nauwe band bestaat tussen gezondheid en sociale insluiting. De band tussen slechte

gezondheid en armoede kan van tweeërlei aard zijn. Een slechte gezondheid kan leiden tot uitsluiting van de arbeidsmarkt, met armoede als gevolg. Armoede leidt dan weer tot een slechte gezondheid, als gevolg van de onzekere leef- en woonomstandigheden of de moeilijke toegang tot gezondheidszorg.

In 1997 bedroeg het percentage van de Belgische bevolking van 16 jaar en meer waarvan de dagelijkse activiteiten sterk gehinderd worden door ziekte, 6%.

Het aandeel van de vrouwen is hoger dan dat van de mannen (7% tegen 4%), en stijgt met de leeftijd.

Deze verschillen zijn ook duidelijk in functie van het inkomenspeil: van de bevolking met een laag inkomen wordt 9% van de personen geconfronteerd met belemmeringen in hun dagelijkse leven ten gevolge van ziekte of handicap, tegen iets meer dan 5% bij de bevolking met een hoger inkomen.

In 1997 bedroeg het percentage van de bevolking dat vindt dat het in een slechte of heel slechte gezondheidstoestand verkeert, 3%. We stellen weinig verschillen vast in functie van het geslacht. De percentages verschillen wel in functie van het inkomenspeil (7% voor de lage inkomens, 3% voor de hogere inkomens) en het opleidingspeil (7% voor een laag opleidingsniveau, 2% voor een middelhoog opleidingsniveau en 1% voor een hoger opleidingsniveau).

Het eerste Nationaal Actieplan Sociale Insluiting² leert ons verder dat een hoger opleidingsniveau het risico op armoede doet afnemen: het bedraagt 6% voor hooggeschoolde personen en 22% voor laaggeschoolden.

Een vaststelling die ons niet verbaast vermits we weten dat het opleidingsniveau de deelname aan de arbeidsmarkt beïnvloedt enerzijds en dat anderzijds deze deelname aan de arbeidsmarkt wordt erkend als een belangrijke factor voor sociale insluiting. De duidelijke band tussen werk en inkomen is hier één van de redenen van.

In België heeft 2% van de loontrekkenden echter een laag inkomen ten gevolge van een laag loon en/of door de gezinssamenstelling. 88% van deze personen werkt voltijds, maar in de meeste gevallen met een onzeker contract of een contract voor bepaalde duur.

De inschakeling in de arbeidsmarkt onder degelijke voorwaarden is in feite het meest doeltreffende instrument in de strijd voor sociale insluiting.

Andere beleidsdomeinen ter bestrijding van sociale uitsluiting trokken de aandacht van het Federaal ABVV. We denken hierbij en zonder enig streven naar volledigheid, aan het energie- en elektriciteitsbeleid (waarborg van het recht op verlichting en verwarming), het prijsbeleid voor geneesmiddelen en water, de fiscaliteit die een eerlijkere herverdeling van de inkomens moet verzekeren, het consumptiebeleid (het ABVV was één van de spilfiguren in de invoering van een basisbankdienst om de bankuitsluiting, die economisch kwetsbare personen rechtstreeks treft, te vermijden), ...

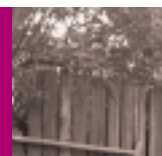
Een groot aantal aspecten van het beleid ter bestrijding van sociale uitsluiting (en meer bepaald aspecten die verbonden zijn met het tewerkstellings- en gezondheidszorgbeleid) werd geregionaliseerd en/of gecommunautariseerd. Hoewel deze institutionele evolutie van België het beleid ter bestrijding van sociale uitsluiting een grotere dimensie van nabijheid verleent, maakt het de strijd ook veel complexer.

Reden waarom een goede samenwerking tussen de verschillende onderdelen van onze organisatie nodig is om van België een voorbeeldige leerling op het gebied van sociale insluiting te maken.

Christophe Quintard

Studiedienst Federaal ABVV

- 1 Door zijn definitie vertegenwoordigt de 'armoederisicodrempel' een relatief karakter: hij wordt gemeten aan de hand van de levensstandaard en de welvaart van de volledige maatschappij.
- 2 Beschikbaar op het Internet op volgend adres: <http://www.budgetfederal.be/n/h7/h7a/h7a4/h7a4c.htm>. Vergeet niet dat het plan werd voorbereid zonder raadpleging van de sociale gesprekspartners!

Werkgelegenheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest:

Dynamiek en mechanismen van de economische en sociale uitsluiting

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is, eigenaardig genoeg, tegelijkertijd één van de rijkste regio's van Europa, tenminste als we ons baseren op wat er wordt geproduceerd, en een regio met een bijzonder hoog werkloosheidscijfer (meer dan 20%), waarin een groot deel van de inwoners van een vervangingsinkomen afhangt en/of het slachtoffer is van economische en sociale uitsluiting.

Het gewest produceert dus tegelijkertijd rijkdom en armoede. Die tegenstelling komt nog duidelijker tot uiting in het onderzoek van de sociaal-economische verschillen binnen de 19 gemeenten. Als we de crisis van de stadscentra in beschouwing nemen, dan stellen we vast dat de 'sociale kwestie' in Brussel samenvalt met de stads-kwestie.

Sociaal-ruimtelijke segregatie

In de stadsgebieden is er een –soms extreme– concentratie van de gevolgen van de economische, sociologische en sociale veranderingen die onze samenleving sinds de jaren '70 ondergaat. In de stad komen deze tegenstrijdigheden en tegenstellingen van het sociaal-economisch systeem nog duidelijker tot uiting, omdat het productieve systeem een aanzienlijk deel van de bevolking uitsluit. De stad als ruimte voor de hergroepering en productie van rijkdommen, concentreert proletarische bevolkingen (in wording) en trekt ze ook aan.

Hoewel de onzekere situatie van een groot deel van de bevolking kenmerkend is voor de grote stadscentra, waaronder ook de grote Belgische steden (Antwerpen, Luik, Charleroi), is de evolutie in Brussel onrustwekkender omwille van zijn snelheid en omvang. Het gemiddelde inkomen daalde in Brussel tot onder het nationale gemiddelde.

Van alle Belgische stedelijke gebieden, zijn de sociaal-ruimtelijke contrasten in Brussel het grootst¹: meer dan éénvierde van de Brusselaars woont in wijken waar de werkloosheid de drempel van 25%² overschrijdt. Een

studie³ over de achtergestelde wijken toonde aan dat 36% van de bevolking en 39% van de gezinnen van het Brussels Gewest in deze wijken in moeilijkheden leeft. Het Brussels Gewest wordt in bepaalde centrale wijken dus gekenmerkt door zeer hoge concentraties van armoede en bestaansonzekerheid. We vinden deze gefragmenteerde stadswijken hoofdzakelijk in de gemeenten Anderlecht, Brussel-Stad, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Gillis, Sint-Joost-ten-Node en Schaarbeek. Ook de gemeenten Etterbeek, Evere, Vorst, Elsene en Koekelberg worden getroffen, maar in mindere mate.

Een groeiend hoofdstedelijk gebied

Zelfs wanneer werkgelegenheid wordt gecreëerd, kan de economische groei ten koste gaan van de samenhang van de stadsgebieden.

De situatie in het Brussels Gewest is tegenstrijdig: het is het gewest met het grootste aantal banen en tegelijkertijd heeft het het hoogste werkloosheidscijfer van het land. Het belang van Brussel voor de nationale werkgelegenheid is groot: 16% van de banen bevinden zich hier (meer dan 650.000 banen), terwijl iets minder dan 10% van de Belgische bevolking er woont.

In een ruimer onderzoek van de situatie van de werkgelegenheid wordt rekening gehouden met de provincies Vlaams- en Waals-Brabant, die grenzen aan het Brussels Gewest en samen het stadsgewest Brussel vormen. Hieruit blijkt dat 28% van de nationale arbeid in loondienst zich in dit gebied concentreert, terwijl er maar 22,8% van de bevolking leeft. Er bestaat geen twijfel over het economisch belang van dit gewest!

Deze nieuwe dynamiek vindt men de voorbije decennia ook terug in de stadsgewesten in het algemeen. Zo stelt men tussen 1990 en 2001 een stijging vast van meer dan 110.000 loontrekkenden, wat overeenstemt met een stijging van de werkgelegenheid met 12,1%. Deze groei is lichtjes hoger dan in de rest van België (10,9%).

Voor het Brussels Hoofdstedelijke Gewest alleen noteren we, begin jaren '90, een daling van de werk-

gelegenheid (26.000 banen minder), maar vanaf 1996 was er een herop-leving van de arbeid in loondienst (42.000 banen meer). Globaal gezien steeg de arbeid in loondienst in het gewest voor de periode 1990-2001 met 2,8%.

De groei van het Brussels stadsgewest werd dus voor-namelijk in de randgemeenten gerealiseerd, hoewel Brussel vanaf 1996 ook een heropleving van de groei kende.

Economische veranderingen en een nieuwe samenstelling van de arbeidsmarkt

De mondialisering van de economie heeft rechtstreekse gevolgen voor de stedelijke gebieden en leidt tot de op-komst van nieuwe, op technologie, informatie en kennis gebaseerde activiteiten, ten koste van de industriële activiteiten, en brengt een grondige wijziging van de arbeidsstructuren met zich mee.

De hervormingen van de productie- en ontwikke-lingswijze van een 'post-fordistische' economie, gericht op diensten, hebben de ruimtelijke specialisering van het Brusselse stadsgewest beklemtoond.

De tertiaire sector vertegenwoordigt momenteel 88,9% van de arbeid in loondienst in Brussel. Alleen al de sectoren van de overheid, de diensten aan onderne-mingen, de handel en de financiële activiteiten vertegen-woordigen 54% van de werkgelegenheid in het BHG, terwijl deze 5 sectoren in Vlaanderen en in Wallonië goed zijn voor ongeveer 35% van de werkgelegenheid.

Bovendien kenden vijf sectoren een sterke daling van de arbeid in loondienst: de verwerkende industrie, de bouw, de groothandel (onder druk van het vertrek van deze activiteiten naar de randgemeenten), de industriële schoonmaak en de financiële activiteiten.

Volgende sectoren zijn in termen van werkgelegen-hed, de belangrijkste stuwkrachten achter de Brusselse groei: gezondheid en sociale actie, telecommunicatie, administratie, gemeenschapsdiensten, uitzendkantoren, computeractiviteiten, advies aan ondernemingen en reclame, horeca en onderwijs. De werkgelegenheid in deze 9 sectoren steeg globaal gezien met 50.000 eenheden.

Deze sectoren zijn samen goed voor een stijging in de tertiaire sector met 37.000 eenheden (+7,6%) wat, althans in volume, een compensatie is voor de daling met 20.000 eenheden (-17%) van de secundaire sector.

Ook de kenmerken van de arbeidsmarkt evolueerden:

- Een sterke daling van het aantal werknemers met een arbeidersstatuut en, logischerwijze een stijging van het aantal werknemers met een bediende-statuut;
- Een daling van het aantal mannelijke werknemers ten gunste van het aantal vrouwelijke werknemers;
- Een belangrijke stijging van het scholingspeil met als belangrijkste oorzaken: de wijziging van de structuur van de arbeidsmarkt, de overscholing bij aanwerving en de stijging van het scholingspeil van de actieve bevolking. Een vergelijking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met België toont aan dat de personen in loondienst structureel gezien duidelijk beter geschoold zijn in Brussel dan in de rest van het land, en dit ongeacht de sector;
- Een inkrimping van stabiele banen ten voordele van contracten van bepaalde duur en interimcontracten.

De fenomenen van uitsluiting worden versterkt door de werkonzekerheid omdat deze leidt tot het niet beheersen van de toekomst en een factor is van onzekerheid en onvermogen om een project op te bouwen.

Concurrentiedruk

De verandering van de Brusselse arbeidsmarkt in com-binatie met de concurrentiedruk van arbeidskrachten uit de omliggende gewesten heeft de positie van een zeker deel van de Brusselse arbeidskrachten tijdens de jaren '90 sterk afgezwakt.

Zo steeg de arbeid in loondienst in Brussel tussen 1997 en 2001 met 36.000 eenheden (+6,4%). Maar op hetzelf-de moment daalde het aantal werkzoekende werklozen slechts met 6.600 eenheden (-8,6%). We kunnen ver-schillende verklaringen voor dit fenomeen geven: de om-vang van het pendelverkeer, de ontwikkeling van de deel-tijdse arbeid en de wijziging van de actieve bevolking.

45% van de 650.000 banen werden in 2001 in het Brussels Gewest door Brusselaars ingenomen, 36% door pendelaars uit Vlaanderen en 19% door pendelaars uit Wallonië. Het pendelverkeer bereikt nu 55% (362.000 personen). Bovendien werken 48.000 Brusselaars buiten het gewest.

Dit fenomeen van stadsvlucht versterkte het belang van het pendelverkeer. We stellen vast dat een meerderheid van de pendelaars op zoek naar groene ruimten en gezinswoningen de hoofdstad verlaat, zich in de rand vestigt en toch zijn werk in de hoofdstad behoudt. De personen in situaties van uitsluiting worden daarentegen aangemoedigd om in de steden te blijven of om er te gaan wonen omwille van het stedelijke en centrale karakter.

Toename van de uitsluiting

Heel wat Europese steden kampen momenteel met een sterke stijging van de economische en sociale verschillen op hun grondgebied: stijging van (vooral de langdurige) werkloosheid, toename van de armoede, isolering van achtergestelde sociale groepen in armoedegebieden, ...

Het Brussels Gewest ontsnapt niet aan dit fenomeen. Globaal gezien steeg het aantal werkzoekenden in tien jaar tijd met 50%. Vanaf midden 2001 steeg hun aantal sterk door de slechte conjunctuur, door faillissementen zoals die van Sabena, ... In januari 2003 overschreed het werkloosheidspeil de drempel van 20%, tegenover een nationaal gemiddelde van 11,9%.

Sommige groepen worden meer getroffen door dit fenomeen van uitsluiting. In vergelijking met de rest van het land concentreert het Brussels Gewest een hoger aantal laaggeschoolde werkzoekenden (2/3 van de werkzoekenden heeft een studiepeil dat overeenstemt met laaggeschoolde niveaus), langdurig werklozen (meer dan 60% van de werkzoekenden is al meer dan één jaar inactief) en werkzoekenden van buitenlandse nationaliteit (29% van buiten de EU). Ook het werkloosheidscijfer van de jongeren is zorgwekkend (bijna 30%). Hoewel de economie in het Brussels Gewest sterk op de tertiaire sector gericht is, is 55% van de werkzoekenden in beroepsklassen met een arbeidersstatuut ingeschreven.

Brussel, winnaar of verliezer?

Het spreekt voor zich dat de werkloosheidscijfers alleen niet alle fenomenen van uitsluiting van werk weergeven, want ze dekken niet alle dimensies en factoren van de onzekerheid: afwisselend werken/stempelen, lage verloningen, onzeker werk, niet-werkzoekende oudere werklozen, gezinnen waar niemand een beroepsactiviteit uitoefent, gebrek aan een individueel vooruitzicht op sociale promotie, ontscholing, ... De gegevens over de werkloosheid wijzen echter op het belang van het uit-

sluitingsfenomeen in het Brussels Gewest, maar ook op de kloof tussen de kenmerken van de reserve arbeidskrachten en de evolutie van de samenstelling van de arbeidsmarkt.

De situatie in Brussel toont aan dat welvarende steden evenveel en zelfs meer uitgesloten kunnen voortbrengen dan industriesteden in omschakeling. De armoede, waarvan men dacht dat ze in de westerse samenleving aan het verdwijnen was, duikt opnieuw op ten gevolge van de stijgende werkloosheid, de onzekerheid van bepaalde tewerkstellingsvormen en de splitsing in de stad.

Deze dualisering van de stedelijke ruimte leidt ook tot een stijging van de werkloosheid in het Brussels Gewest. De residentiële segregatie speelt immers een negatieve rol ten gevolge van de stigmatisering van de centraal gelegen wijken door de werkgevers, van de achteruitgang van de sociale netwerken van deze wijken, van de ontoereikendheid van de stedelijke infrastructuur en van de negatieve gevolgen van de sociale samenstelling van deze wijken.

De omvang van de sociale en ruimtelijke isolatie heeft dus niet alleen een weerslag op de sociale samenhang van het Brussels Gewest, maar ruimer gezien ook op het hele Brusselse stadsgewest. Doordat de economische en sociale uitsluiting in het Brussels Gewest zo groot is, is de strijd tegen uitsluiting een uitdaging van formaat. Voor deze strijd moeten alle economische, sociale en institutionele actoren van het gewest worden gemobiliseerd, en niet alleen die van de 19 gemeenten!

Deze informatie werd ingezameld door de studiedienst van het ABVV-Brussel met de medewerking van het personeel van de BGDA.

- 1 C. Kesteloot, C. Vandermotten e.a., 'Sociale structuren en buurten in moeilijkheden in de Belgische stadsgewesten', 2001, p42.
- 2 In juni 2002 hadden 132 statistische sectoren een werkloosheidscijfer van meer dan 25% en woonden 267.000 inwoners in deze sectoren.
- 3 C. Kesteloot, T. Roesems en H. Vandenbroeke, 'Armoede en achtergestelde wijken in het Brussels Hoofdstedelijke Gewest', De dossiers van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel, 2002.

Sociale uitsluiting

10 eisen van het ABVV-BRUSSEL

≧1≦

Stemrecht voor iedereen

≧2≦

Huisvesting

≧3≦

Geen discriminatie bij aanwerving

≧4≦

Koppeling van de sociale uitkeringen aan de welvaart

≧5≦

Werkloosheid: afschaffing van artikel 80

≧6≦

Overmatige schuldenlast

≧7≦

Onderwijs en beroepsopleiding

≧8≦

Toegang tot cultuur

≧9≦

Mobiliteit

≧10≦

De verenigingen tegen uitsluiting

1 STEMRECHT VOOR IEDEREEN

Acht staten van de Europese Unie hebben reeds, op verschillende wijzen, de niet-Europese vreemdelingen stemrecht gegeven en er is momenteel in België een politieke meerderheid ten gunste van het stemrecht voor iedereen voor de gemeenteraadsverkiezingen.

In dit verband bevestigt het ABVV nogmaals zijn eis - die het overigens al 30 jaar lang vooropstelt - om het stemrecht toe te kennen op alle beleidsniveaus en aan alle vreemdelingen die reeds 5 jaar in België verblijven.

Omdat politieke uitsluiting op basis van nationaliteit niet kan worden gerechtvaardigd.

Omdat stemrecht, als noodzakelijk onderdeel van het burgerschap, een *conditio sine qua non* is voor sociale cohesie.

Omdat, als alle inwoners van een gemeente konden kiezen wie over hen regeert, de eerste stap zou worden gezet naar het einde van de getto's.

Omdat het algemeen kiesrecht... algemeen moet zijn!

2 HUISVESTING

A] Meer middelen voor sociale huisvesting

De economische situatie van heel wat Brusselaars is zo slecht dat sociale huisvesting hun enige toevlucht is. Toch is het aantal sociale woningen in Brussel slechts goed voor niet meer dan 8,5% van het totaal aantal huurwoningen.

Dat is verre van toereikend om aan de wettelijke aanvragen te voldoen. Opmerking: in sommige buurlanden bedraagt het percentage sociale woningen soms wel 50% van het aantal huurwoningen. Momenteel blijven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest meer dan 25.000 aanvragen voor sociale huisvesting zonder gevolg.

Het ABVV-Brussel eist de progressieve vrijmaking van de middelen die nodig zijn voor een actief beleid voor de bouw en de renovatie van sociale woningen.

B] Controle van de huurprijzen en huursubsidies

Het recht op huisvesting, waarvoor het ABVV strijd levert, is door de Grondwet erkend. Dat is ontegensprekelijk een sprong vooruit. Toch volstaat het niet om over huisvesting te beschikken: men moet ook toegang hebben tot een degelijke woning, aangepast aan de grootte van het gezin en financieel haalbaar.

In zijn strijd tegen de discrepantie tussen het inkomen en de kost van een woonst eist het ABVV-Brussel de invoering van twee mechanismen: in de eerste plaats een controlesysteem voor de huurprijzen; vervolgens de toekenning van huursubsidies.

C] Een rechtvaardige fiscalisering van de inkomsten van roerend en onroerend goed

Van het inkomen uit arbeid worden belastingheffingen afgehouden die in niets te vergelijken zijn met de heffingen op het inkomen uit roerende en onroerende goederen.

Een eerste maatregel zou erin bestaan om de fiscale stelsels van deze eerste twee types van inkomens op elkaar af te stemmen. Daarbij moet uiteraard wel rekening worden gehouden met de waardevermeerdering van onroerend goed.

In een tweede fase is het ABVV-Brussel van oordeel dat de belastingen voor roerende en onroerende goederen geleidelijk aan worden opgetrokken.

D] Verlaging van bepaalde BTW-tarieven

De gas- en elektriciteitsrekeningen wegen zwaar door in de vaste kosten van de gezinnen en vormen, samen met de huur, één van de posten die vaak tot een overmatige schuldenlast leiden.

Gas en elektriciteit behoren per definitie tot de eerste levensbehoeften. Toch wordt op de voorziening hierin 21% BTW geheven, net zoals voor de meeste luxeproducten!

Het ABVV-Brussel oordeelt dan ook dat de BTW voor gas en elektriciteit 6% en niet 21% moet bedragen.

E] De opeising van leegstaande gebouwen

In Brussel staan meer dan 30.000 woningen leeg. De wet Onkelinx van 12 januari 1993 voorziet een noodprogramma voor een meer solidaire samenleving. Volgens deze wet heeft de burgemeester, zodra de eigenaar in gebreke werd gesteld, het recht om elk gebouw op te eisen dat langer dan 6 maanden leegstaat, om het ter beschikking te stellen van daklozen.

Momenteel wordt deze wet niet toegepast.

Het ABVV-Brussel eist uiteraard de doeltreffende toepassing van deze wettelijke bepaling of van nieuwe bepalingen (huisvestingsrecht, ...) die het openbaar beheer van leegstaande gebouwen mogelijk maken.

F] Geen bestand van 'slechte huurders'

Het ABVV-Brussel eist dat er wettelijke of reglementaire bepalingen komen die het 'syndicaat' van eigenaars verhinderen om nog langer een bestand van 'slechte huurders' bij te houden.

Dit bestand is immers een ware uitsluitingsmachine.

3 ≤ GEEN DISCRIMINATIE BIJ AANWERVING

A] Gewestelijke initiatieven ondersteunen en duurzaam maken

Een derde van de Brusselse bevolking heeft niet de Belgische nationaliteit. 40% van de Brusselaars is van vreemde afkomst.

Uit de statistieken blijkt dat het werkloosheidspercentage bij de buitenlandse bevolking hoger ligt dan bij de Belgische bevolking. Een studie van het Internationaal Arbeidsbureau toont aan dat deze verschillen gedeeltelijk door etnische discriminatie worden verklaard.

Het ABVV-Brussel verzet zich tegen elke vorm van discriminatie. De maatregelen die het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft genomen (met name de oprichting van een klachtenloket bij de BGDA) om de strijd aan te binden tegen deze vorm van discriminatie, moeten dan ook worden ondersteund en terdege worden gefinancierd.

B] Aanpassing van de wet Tobback

Personen die niet de nationaliteit van één van de Lidstaten van de Europese Unie hebben, worden uitgesloten van de opleiding tot bewaker en het beroep van bewaker, door de wet van 10 april 1990 houdende de bewakings- en beveiligingsondernemingen (wet Tobback).

Het ABVV-Brussel is van mening dat uitsluiting op basis van nationaliteit nergens door kan worden gerechtvaardigd. Deze bepaling moet dus uit de wet worden geschrapt.

4 ≤ KOPPELING VAN DE SOCIALE UITKERINGEN AAN DE WELVAART

De sociale bestaansminima liggen momenteel onvoldoende hoog om een menswaardig leven te kunnen leiden, ondanks de politieke engagementen die reeds werden genomen. Zo had de paarsgroen-regering een verhoging van het leefloon met 10% beloofd; de enige verhoging die werd doorgevoerd, bedroeg 4%...

Het ABVV eist dat de sociale uitkeringen aan de welvaart worden gekoppeld, zoals dat ook in Duitsland, Luxemburg en Nederland het geval is.

Anderzijds is het aantal leefloongerechtigden in Brussel de voorbije jaren sterk gestegen. Om de stijging van de last die door het OCMW en onrechtstreeks ook door de gemeenten wordt gedragen, te compenseren, eist het ABVV dat het tussenkomstpercentage van de Staat in het leefloon in twee jaar tijd met 10% wordt verhoogd.

Fotografie, een wapen tegen onverschilligheid?

“Fotografie is voor Frédéric Pauwels het geheugen van wat hij beleefd heeft. En hij hecht er belang aan dat de feiten niet worden vervormd. Hij is zich ervan bewust dat het vermogen van fotografie om het reële weer te geven, relatief is. Toch wil hij de toeschouwer stimuleren om te reageren door hem ‘verdraaide’ beelden voor te leggen, die anders zijn dan de onmiddellijke en triviale beelden van de televisie. Daarom kiest hij ook voor de afstandelijkheid van zwart-wit.

29 jaar geleden werd hij geboren in Anderlecht. Hij studeerde eerst animatie in het St-Luc instituut te Brussel waarna hij zich richtte op fotografie, aan de ‘Ecole de Recherche Graphique’. Hij dacht eerst dat fotografie zijn creaties kon verrijken maar ontdekte al snel dat het een volwaardige expressievorm is. Toen hij de ‘Witte Mars’ fotografeerde werd hij zich bewust van haar ongelooflijk potentieel om te getuigen. Sindsdien wilt hij verslag doen van situaties die hem aangrijpen: de mensen zonder papieren die de Begijnhofkerk bezetten, de daklozen van de Sociale Samu, ...

Fotografie, een wapen tegen onverschilligheid? Voor Frédéric is het een manier van leven...”

Georges Vercheval

Directeur van het Fotografiemuseum van Charleroi.

Recentelijk stichtte hij samen met andere fotografen een internationaal collectief, Luna, dat via hun talenten de wereld wil tonen.

Info: <http://www.fame.be/FredericPauwels>

5 WERKLOOSHEID: AFSCHAFFING VAN ARTIKEL 80

Artikel 80 van de werkloosheidsreglementering voorziet de uitsluiting van de zogenoemde samenwonende ‘langdurige’ werklozen. Ook dit is een zeer doeltreffende uitsluitingsmachine: tussen 1990 en 2000 hebben 210.000 werklozen door de toepassing van artikel 80 hun recht op werkloosheidsuitkering verloren...

Artikel 80 is een negatieve maatregel: in plaats van de ‘langdurig’ werklozen te helpen om een baan te vinden, bedreigt het hen en maakt het hun situatie nog onzekerder. Het is ook een discriminerende maatregel ten overstaan van samenwonenden en meer bepaald ten overstaan van vrouwen (die de meerderheid van de groep van samenwonenden uitmaken).

Het ABVV-Brussel is van mening dat, om de uitsluiting aan te pakken, in de eerste plaats het mechanisme van artikel 80 moet worden afgeschaft.

6 OVERMATIGE SCHULDENLAST

A] De schuldeisers verantwoordelijkheid geven

De invoering van de positieve kredietencentrale (registratie van alle lopende kredieten) is een belangrijke sprong voorwaarts in de strijd tegen de overmatige schuldenlasten.

De kredietverleeners beschikken zo over volledige informatie aangaande het terugbetalingsvermogen van de kandidaat-leners.

Het ABVV-Brussel vindt dan ook dat de schuldeisers hun financiële verantwoordelijkheid moeten opnemen als een lener bij het terugbetalen tekortschiet.

B] Bescherming van de bankrekening

Om de slachtoffers van een inbeslagname een levensminimum te garanderen heeft de wetgever een systeem ingevoerd dat het loon en het inkomen gedeeltelijk beschermt.

Maar zodra het niet voor beslag vatbare gedeelte van het loon op een bankrekening wordt gestort (wat vandaag onvermijdelijk is), wordt het door geen enkele bescherming meer gedekt.

Het ABVV-Brussel eist een bescherming van het niet voor beslag vatbare gedeelte van het loon, ook nadat het op een bankrekening werd gestort.

7 ONDERWIJS EN BEROEPSOPLEIDING

A] De sociale dualisering van het onderwijs stoppen

In Brussel wint de sociale dualisering van het onderwijssysteem veld. Aan de ene kant heb je de scholen voor de rijken, aan de andere kant, de scholen voor de armen. Om degelijk onderwijs te garanderen, zijn er voldoende middelen nodig, net als een organisatie die het ontstaan van (rijke of arme) ‘getto’-scholen te lijf gaat. De kwaliteitsvermindering van de werkomstandigheden in heel wat scholen zet de toekomst van de emancipatiekansen van een groot aantal kinderen op het spel. De tewerkstelling van de Brusselse bevolking in de toekomst hangt in sterke mate af van de manier waarop de overheid deze problematiek aanpakt.

Het ABVV-Brussel verzoekt de betrokken overheden om een geheel van voluntaristische maatregelen te nemen om korte metten te maken met deze dualisering. Het recht op onderwijs moet voor iedereen en in goede omstandigheden worden gegarandeerd en gerealiseerd, wat ook betekent dat de onderwijsberoepen weer aantrekkelijk moeten worden gemaakt...

B] Het aantal ‘instapmomenten’ voor beroepsopleidingen verhogen

In het aanbod van beroeps(voor)opleidingen stellen we vast dat er onvoldoende ‘instapmomenten’ zijn (momenteel zijn er dat vaak slechts twee per ‘schooljaar’).

Daarom stelt het ABVV-Brussel voor om opleidingen in modules in te voeren, die de wachttijden tussen twee opleidingsperiodes moeten inkrimpen. De beroepsopleiding kan zo niet worden georganiseerd als er geen bijkomende middelen worden vrijgemaakt.

C] De netwerken van beroepsopleidingen openstellen voor werknemers die zich in hun opzegperiode bevinden.

8 ≤ TOEGANG TOT CULTUUR

A] Recht op cultuur

“Iedereen heeft het recht om vrij aan het culturele leven van de gemeenschap deel te nemen, om van kunst (...) te genieten, alsook van de weldaden die er het gevolg van zijn” (uittreksel uit artikel 27 van de Universele verklaring van de rechten van de mens)

Cultuur is onmisbaar voor de ontwikkeling van de mens. Het is ook een hefboom voor sociale integratie.

Het ABVV-Brussel is van mening dat voor de bedragen van de sociale uitkeringen rekening moet worden gehouden met deze individuele en sociale noodzaak, die tevens een recht is: het recht op cultuur.

Concreet stelt het ABVV-Brussel voor dat elke Brusselaar jaarlijks recht heeft op een aantal bons waarmee hij naar een concert, het theater, de bioscoop ... kan gaan (zoals nu reeds in Leuven en Gent (voor studenten) het geval is en in Brussel voor het Nederlandstalige publiek).

B] De uitleentarieven verlagen

Door zijn rijke collectie en bekwaam personeel is de Mediatheek van de Franstalige Gemeenschap een belangrijke plaats voor cultuurverspreiding in Brussel.

Toch liggen de uitleentarieven momenteel voor een deel van de Brusselse bevolking te hoog om van de diensten van de Mediatheek te kunnen genieten.

Het ABVV-Brussel vraagt aan de overheid van de Franstalige gemeenschap om bij de bepaling van de uitleentarieven van de Mediatheek eindelijk rekening te houden met de verschillende inkomens van de gebruikers.

9 ≤ MOBILITEIT

Dankzij de gunstige invloed van reglementaire stimulansen vanwege de overheid krijgen de bedrijfsvervoerplannen stilaan vorm.

Toch zijn per definitie alleen actieve werknemers bij deze maatregelen betrokken: de rest van de bevolking geniet hier uiteraard niet van.

Omdat het mobiliteitsbeleid zich niet tot de ondernemingswereld mag beperken en er rekening moet worden gehouden met het geslaagde experiment dat in Hasselt werd uitgevoerd, vinden wij dat de idee van gratis openbaar vervoer in Brussel weer ter sprake moet worden gebracht. **In dat opzicht wenst het ABVV-Brussel dat er een studie wordt uitgevoerd naar de economische en sociale impact van volledig gratis openbaar vervoer in het Brusselse Gewest.**

10 ≤ DE VERENIGINGEN TEGEN UITSLUITING

In de strijd tegen uitsluiting speelt het OCMW een hoofdrol. Behalve deze openbare actoren zijn op dit vlak ook heel wat organisaties opgericht. Er werd dan ook een wettelijk en reglementair kader opgesteld. Het ABVV-Brussel wenst voor alle sociale werkers van het Gewest instrumenten ter beschikking te stellen waarmee ze de uitsluitingsmechanismen kunnen analyseren. In die context verwijzen we ook naar het gevaar dat er door de privatisering van de openbare diensten nieuwe uitsluitingen ontstaan – wat wij daarom ook aanvechten.

Het ABVV-Brussel wenst dat er een coherent geheel van voortgezette beroepsopleidingen wordt uitgewerkt om de sociale werkers de mogelijkheid te bieden vernieuwende methodes te ontwikkelen.

De socio-professionele inschakeling in vraag gesteld

Het concept van de socio-professionele inschakeling (SPI) is ontstaan tesamen met de sterke stijging van het aantal werklozen in heel Europa.

Als Charles Picqué in 1989 Minister van Werkgelegenheid wordt voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, beslist hij om voortvarende maatregelen te nemen die de werkzoekenden moeten helpen om opnieuw tot het actieve leven toe te treden. Hij creëert in Brussel 9 'missions locales'¹. Deze 'missions locales' zorgen voor de opvang van werklozen die een opleiding willen volgen en hulp vragen bij hun socio-professionele inschakeling. Ze coördineren overigens de opleidingen en de activiteiten van de andere centra voor socio-professionele inschakeling. Deze structuur komt geleidelijk aan in evenwicht en wordt formeler: de vzw's voor inschakeling moeten dan kaderen in één van de programma's van het inschakelingsparcours: alfabetisering, vooropleiding, basisopleiding, werkervaringsprojecten en stage in de onderneming, opleiding door werk, ...

Het inschakelingsparcours is afgebakend door de subsidiërende organismen (BGDA, Bruxelles Formation, Franstalige Gemeenschapscommissie, ...) en de politieke overheid. Dit parcours richt zich in de eerste plaats tot de 'laaggeschoolde' werkzoekenden, die geen diploma hebben van het hoger secundair onderwijs. De oorzaken van deze behoeften aan bijkomende opleidingen moeten zowel in het onderwijs zelf als in de vereisten van de arbeidsmarkt worden gezocht.

Hiërarchisering in het onderwijs

Wat tot economische en sociale uitsluiting kan leiden, wordt reeds in de schoolstructuur duidelijk. Nico Hirtt, oprichter van de 'Aped' ('Appel pour une école démocratique') beklemtoont in deze context enkele verhelderende feiten, die tot uiting kwamen bij enquêtes over de sociale doorslaggevende elementen bij mislukking en selectie op school (04/1996- 10/1997). Hij onderscheidt drie vormen van hiërarchisering in het onderwijs:

- Eerst en vooral is er een hiërarchisering ten opzichte van de sociale herkomst van de kinderen, hiërarchisering die leidt tot een dualisering tussen de scholen: De kinderen uit een volks milieu gaan vaker naar technische of beroepsscholen, terwijl de

scholen met algemeen onderwijs de neiging hebben om 'getto's voor rijken' te worden.

- Daarnaast is er een duidelijke hiërarchie op het vlak van de toegang tot kennis: het gebrek aan handvaardigheden en het technologische analfabetisme van jongeren die uit het algemene onderwijs komen, is niet minder dramatisch dan het tekort aan literaire, historische en wetenschappelijke opvoeding van jongeren die uit het kwalificatieonderwijs komen.
- Tot slot is er ook een sterke hiërarchisering op het niveau van de sociale toekomst: het algemeen secundair onderwijs, dat voorbereidt op het hoger onderwijs, biedt vooruitzichten op een hoger inkomen en sociaal statuut dan men kan verwachten van een technische of beroepsopleiding.

Het secundair onderwijs is dan vaak een hindernissenparcours dat moet selecteren; het is geen homogene cursus bestemd om alle jongeren op een gelijkwaardige manier onderricht te geven.

Personen die uit het technisch of beroepsonderwijs komen, zijn dus, gezien hun kwalificatie, in geringe mate aangepast aan de moeilijkheden van het hoger onderwijs en kunnen niet anders dan aan het werk te gaan. Het algemene onderwijs daarentegen bereidt meer voor op de eisen van de hogeschool of de universiteit.

Moeten het technisch en beroepsonderwijs derhalve niet worden opgewaardeerd, opdat het niet langer als een 'vuilnisbak'-circuit zou worden beschouwd?

Migranten of personen uit een migrantenmilieu komen meestal in het technisch en/of beroepsonderwijs terecht onder het voorwendsel dat ze de taal minder goed kennen of dat ze meer leermoeiijkheden hebben naarmate het abstractieniveau van een vak toeneemt. Bij deze rassendiscriminatie komt nog eens de discriminatie op basis van het geslacht: de jongens worden altijd naar mechanica, elektriciteit of schrijnwerkerij georiënteerd, terwijl de meisjes terechtkomen in de hulpverlening, haartooi of naailes. Alsof een man niet gemakkelijk contacten legt en een vrouw niet met een schaaf of beitel kan omgaan!

Scholen met een grote migrantenbevolking genieten bovendien ook van een beleid van 'positieve discriminatie', dat wil zeggen: een concentratie van middelen in de minderbedeelde gebieden. Men kan zich derhalve afvra-

gen of dit beleid niet nog meer een stempel drukt op het beoogde schoolpubliek en of het dus de uitsluiting niet bevordert?

***Op weg naar werk?*²**

Bij de problematiek van dit onderwijs aan twee snelheden komt nog eens het feit dat de arbeidsmarkt steeds veeleisender wordt: vandaag de dag nemen de kansen om een baan te vinden toe naarmate het niveau van de gedane studies hoger is. De werkgevers die hun activiteiten in het Brusselse Gewest uitbouwen, eisen in meer dan 50% van de gevallen diploma's van het type A1, terwijl dit percentage in de beide andere gewesten niet eens 30% bedraagt. De kansen om een baan te vinden nemen dus toe in functie van de gedane studies. Het werkloosheidscijfer bedraagt 33% voor Brusselse werklozen met een laag onderwijsniveau en 5,3% voor Brusselse werklozen met een universitair diploma. Er zijn dus meer werkloze arbeiders dan werkloze bedienden. Deze werkelijkheid houdt verband met de constante daling van het aantal lage of laagst gekwalificeerde banen in Brussel sinds het begin van de eeuw (in 1900 was Brussel de grootste industriestad van België).

Vreemdelingen en Belgen van vreemde herkomst worden meer dan de andere geconfronteerd met het fenomeen van economische en sociale uitsluiting dat werkloosheid heet. De inkrimping van de arbeidsmarkt en in het bijzonder het verdwijnen van de laaggeschoolde banen en banen voor arbeiders, beklemtoont de kwetsbaarheid van dit deel van de bevolking waar het om professionele inschakeling gaat. Bij deze verslechtering van de arbeidsmarkt komt ook nog de discriminatie bij aanwerving ten opzichte van de kandidaten van vreemde herkomst (van buiten de Europese Unie).

Dit is een duidelijke vorm van uitstoting van deze bevolkingsgroepen. Ook genaturaliseerde personen ontsnappen hieraan niet: de naturalisatie heeft niets afgedaan aan de discriminatie waarmee zij bij de aanwerving te kampen hebben.

In de werkloosheidsstructuren stapelen deze bevolkingsgroepen die van de immigratie afkomstig zijn, de handicaps dus op.

Tussen droom en werkelijkheid

Het beleid voor de socio-professionele inschakeling wou oorspronkelijk de laagst geschoolde werklozen een duwtje in de rug geven en een antwoord zijn op de vragen van de arbeidsmarkt. In werkelijkheid heeft het er dan misschien wel toe geleid dat de individuele bekwaamheden en het algemene opleidingsniveau toenamen, maar zijn doel om mensen opnieuw te werk te stellen, werd geen werkelijkheid. Dankzij het inschakelingsparcours kregen de werkzoekenden hogere kwalificaties, maar ze konden niet op een bevredigende manier in de, nu wankel, arbeidsmarkt worden geïntegreerd.

Deze situatie heeft ook geleid tot het ontstaan en/of het behoud van een scala van nepstatuten: DAC-contract, GECO, Rosetta-plan, Activa-plan, enz.

Bovendien werd het inschakelingsparcours tot op heden nog niet in resultaten uitgedrukt: er bestaat geen waardebeoordeling van de ZEP³, noch van het afwisselend leren en werken, noch van de werkelijk gevonden banen na afloop van een inschakelingsparcours.

De voornaamste kritiek aan het adres van het parcours voor socio-professionele inschakeling tot slot betreft de onevenredigheid tussen vraag en aanbod: werklozen vragen werk. In plaats daarvan wordt hun een opleiding aangeboden!

In werkelijkheid ligt de ware oplossing van het probleem van de niet-tewerkstelling in Brussel echter niet bij de overheid, maar wel bij de economische actoren, die opnieuw banen van kwaliteit moeten creëren.

'Centrale Culturelle Bruxelloise' vzw

St-Guidostraat 71, 1070 Brussel, Tel : 02/558.96.10

- 1 Brussel-stad, Sint-Joost-ten-Node, Schaarbeek, Vorst, Sint-Gillis, Anderlecht, Elsene, Etterbeek en Molenbeek
- 2 Bronnen: verslag van het Brussels Observatorium van de Arbeidsmarkt en de Kwalificaties / De Brusselse arbeidsmarkt - BGDA- juni 2001.
- 3 'zones d'éducation prioritaire', bestaat enkel voor de Franstalige gemeenschap.

Territoriaal Pact voor de werkgelegenheid: Strijd tegen discriminatie bij aanwerving

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, net als in de rest van het land, treft de werkloosheid elk individu, of hij nu van Belgische afkomst is of niet. Migranten stoten echter op een bijkomende hindernis: discriminatie wegens hun afkomst. Deze vorm van discriminatie treft niet alleen de vreemdelingen, maar ruimer genomen ook iedereen die er als een vreemdeling 'uitziet'. Deze personen worden maar al te vaak geweigerd als het om aanwerving gaat en dat heeft niets te maken met de economische situatie van de ondernemingen of met hun tekort aan opleiding, maar wel met hun afkomst.

Deze situatie werd lange tijd zoniet ontkend, dan toch gebagatelliseerd. Ze werd erkend in 1997, met de verwezenlijking van een studie in opdracht van het Internationaal Arbeidsbureau, waarin de etnische discriminatie bij aanwerving voor de drie gewesten van ons land in cijfers wordt uitgedrukt.

In deze studie werd gepoogd om na te gaan of de zwakke vertegenwoordiging van werknemers van vreemde afkomst het gevolg was van een gebrek aan beroepsopleiding of ontoereikende kennis van de taal, dan wel of deze het gevolg kon zijn van een al dan niet bewuste weigering om werknemers in dienst te nemen wier afkomst verschilt van degene die in de onderneming het meest is vertegenwoordigd. De resultaten tonen aan dat er gedifferentieerde behandelingen zijn in de verschillende stadia van de aanwervingsprocedure.

Deze vaststelling intrigeerde de politieke, economische en sociale actoren van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, met name de overheid, maar ook de vakbonds- en werkgeversorganisaties, de ondernemingen, de actoren die zich met socio-professionele inschakeling bezighouden, en de opleidingscentra.

Territoriaal Pact voor de werkgelegenheid

De Territoriale Pacten voor de werkgelegenheid zijn een initiatief van de Europese Unie om de werkgelegenheid

te stimuleren. Elk pact werd gecreëerd door een aantal partners die bij de werkgelegenheid betrokken zijn, en is aan een bepaald geografisch gebied gebonden. Voor de hele Europese Unie werden 89 Pacten opgesteld, waarvan 5 in België.

De bedoeling van deze Pacten is om alle bij de werkgelegenheid betrokken actoren te mobiliseren in het kader van een gemeenschappelijk project, om zo in een bepaald gebied een betere coördinatie te bewerkstelligen. Elk actieplan is origineel, want het is geïnspireerd door de plaatselijke imperatieven en behoeften van een grondgebied in het bijzonder.

De leden van het Territoriaal Pact voor de werkgelegenheid van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest definieerden als hoofdlijn, de strijd tegen discriminatie bij aanwerving op basis van etnische oorsprong. Zo werd een

"Ze willen niet dat ik met hen speel omdat ik 'zwart' ben"

sensibiliseringscampagne voor de bedrijfswereld gelanceerd, met de bedoeling een dynamiek aan te wakkeren die verder reikt dan alleen maar bewustwording.

Een aantal rechtstreekse ontmoetingen met de ondernemingen en seminars hebben geleid tot de analyse ‘Migrantenbevolking, arbeidsmarkt en discriminatie: Situatie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest’, uitgevoerd door het Brussels Observatorium van de Arbeidsmarkt en Kwalificaties.

‘Management van de diversiteit: een prioriteit voor de onderneming’

Tijdens deze seminars¹ met als titel ‘Management van de diversiteit: een prioriteit voor de onderneming’, werden werkgevers als ‘getuigen’ uitgenodigd om hun ervaringen op het vlak van non-discriminatie bij aanwerving te delen. Zo kregen de deelnemers de kans om de hindernissen te identificeren die in een onderneming doeltreffende integratie van deze mensen van een andere origine of cultuur in de weg staan, en om te evolueren naar een waar management van de diversiteit bij het personeelsbeheer.

Aangezien deze seminars door activiteitensectoren worden georganiseerd, heeft het Territoriaal Pact gestreefd naar de medewerking van de werkgevers- en vakbondsorganisaties van de betrokken sectoren. Deze medewerking is kostbaar: de getuigenissen van sommige werkgevers zijn vaak een voorbeeld dat navolging verdient bij andere werkgevers; bovendien kunnen zo antwoorden worden gegeven op vragen die anderen zich stellen.

Doelstellingen van de seminars:

- 1 Uitwisselen van de verschillende management-praktijken op het vlak van de diversiteit
- 2 De kansen herkennen
 - Het bestaan van onontgonnen voorraden aan bekwaamheden en talenten.
 - De oprichting van een team van personen van verschillende afkomst en met een verschillende opleiding.
 - Het imago van het bedrijf verbeteren.
 - Mobiliteit binnen het bedrijf en de mogelijkheid tot promotie.
- 3 Analyseren van de hindernissen
 - Impliciete of expliciete keuze van de personeelschef.

- Voorkeuren van de klanten.
- Verzet van het personeel.
- Weigering van aanwerving op basis van een vroegere negatieve ervaring.

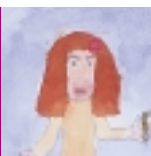
Dankzij deze seminars konden ook de kansen worden geanalyseerd die de culturele diversiteit van de Brusselaar biedt, een diversiteit die daardoor een prioriteit wordt. Uit de werkzaamheden wordt geconcludeerd dat aanwerving louter gebaseerd op de bekwaamheden van de persoon moet worden aangemoedigd!

Tot op heden werden zeven seminars gehouden. Volgende activiteitensectoren of soorten banen werden bestudeerd: bedienden (informaticasector, ...), transport, metaalproductie, rusthuizen, horeca en banksector. We moeten hier een onderscheid maken tussen de sectoren met een ondervertegenwoordiging van vreemde bevolkingsgroepen of groepen van vreemde afkomst, en de sectoren waar deze relatief talrijk zijn, zoals de sector van de rusthuizen en de horecasector. In deze laatste gevallen worden de uitdagingen eerder uitgedrukt in termen van arbeidsbeheer door een multicultureel team.

Tijdens deze debatten deden sommige werkgevers uitspraken als: “Wij hebben er geen probleem mee om die of die persoon aan te nemen, maar onze klanten zouden negatief kunnen reageren”, of ook “Wij hebben er geen probleem mee om die of die persoon aan te werven, maar het blijkt wel een probleem te zijn bij een deel van ons personeel”. Het belang van deze uitwisselingen bestond er nu net in om dit standpunt te confronteren met de positieve ervaringen waarbij personen van vreemde afkomst de onderneming een extra troef bieden, bijvoorbeeld bij het beheer van conflicten of delicate situaties.

Informeren en opleiden

De werkgroep van het Territoriaal Pact heeft eveneens het pedagogische werkmiddel uitgewerkt ‘Gelijke kansen op de arbeidsmarkt: hoe pak ik etnische discriminatie aan bij aanwerving?’. Deze gids is bestemd voor de consultants op de arbeidsmarkt (consultanten werkgelegenheid van de BGDA, maar ook de consultants van de wereld van de socio-professionele inschakeling en de interimsector), maar met andere woorden ook voor al wie dagelijks met jobaanbiedingen omgaat en contacten legt met werkgevers.

Het belang van deze gids is de procedure van directe en indirecte discriminatie ten overstaan van de aanwerving van personen van vreemde afkomst te beschrijven en scenario's te ontwikkelen waarmee de consulenten bij hun dagelijkse werk worden geconfronteerd, door hun reacties en onderhandelingsargumenten aan te bieden waarmee ze bij de werkgevers de strijd tegen deze discriminaties kunnen aanbinden.

Hij heeft dus een tweevoudige doelstelling. Ten eerste aan de consulenten de nodige werkmiddelen geven om beter de componenten en logica van de discriminatieprocedures te begrijpen. Ten tweede, hen met name dankzij concrete voorbeelden helpen, om op een gepaste manier te reageren op deze praktijken van etnische discriminatie bij aanwerving.

Deze pedagogische gids vormt een basis om doeltreffender te strijden tegen dit soort van discriminatie en wil vooral bijdragen tot een betere gelijkheid van kansen.

Het Brussels Gewest kan niet dulden dat een deel van zijn bevolking van het economische leven wordt uitgesloten, onder het voorwendsel van huidskleur, origine, handicap, seksuele geaardheid, ... Deze pistes zouden ertoe moeten leiden dat een steeds groter aantal werkgevers de etnische en culturele verschillen ziet als nieuwe kansen op het vlak van management en relaties op het werk.

Deze informatie werd ingezameld door de studiedienst van het ABVV-Brussel met de medewerking van het personeel van de BGDA.

- 1 In het Brussels Gewest werden deze seminars georganiseerd met de medewerking van de BGDA, het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding, de Economische en Sociale Raad van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de federaties OOTB (Overleg Opleidings- en Tewerkstellingsprojecten Brussel) en FeBISP (Fédération bruxelloise des opérateurs de l'insertion socioprofessionnelle francophone) voor de wereld van de Nederlandstalige en Franstalige socio-professionele inschakeling, de federatie FEDERGON (Federatie van de partners voor werk) voor de interimsector, de Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg...

Strijd tegen discriminatie bij aanwerving: Het Sociaal Pact voor de Werkgelegenheid

De alarmerende situatie van de werkgelegenheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (hoogste werkloosheidscijfer van het land, discriminatie bij aanwerving, neiging tot daling van het gemiddelde inkomen, ...) heeft de sociale partners en de Minister van Tewerkstelling van het Gewest ertoe aangezet om in juni 2002 het Sociaal Pact voor de Werkgelegenheid van de Brusselaars te ondertekenen. De bedoeling was om de economische en sociale dialoog tussen de sociale partners en de Brusselse overheid uit te breiden.

Tijdens de maand februari 2003 hebben de sociale partners herhaaldelijk de leden van de Brusselse regering ontmoet in het kader van het Brussels Economisch en Sociaal Overlegcomité. Bij deze gelegenheid werd voor drie dossiers een akkoord ondertekend:

- De oprichting van professionele referentiecentra, een soort van interface tussen de opleidingssector en de beroepssectoren, met de bedoeling te zorgen voor een betere verhouding tussen de opleidingsaanbiedingen en de behoeften van de ondernemingen. Men wil drie centra (één per jaar) oprichten en daarbij de voorkeur geven aan stadseconomische beroepen, zoals door het Gewestelijk Ontwikkelingsplan (GewOP) wordt beoogd;
- Het afwisselend leren en werken voor jongeren om de tewerkstelling van laaggeschoolden te bevorderen. Deze voorbereidende theoretische, algemene en praktische opleiding omvat ook een tewerkstelling in een bepaalde sector die op beroepsscholing is gebaseerd, verloond wordt en door de arbeidswetgeving is erkend;
- Het verbod op elke discriminerende daad bij aanwerving waardoor meer bepaald mensen van vreemde afkomst worden getroffen, en de bevordering van de gelijke kansen voor mannen en vrouwen. Een van de maatregelen die na de discussies werden genomen, is bijvoorbeeld de oprichting (en realisatie) van een klachtenloket bij de BGDA. De idee werd ook geopperd om een onderzoeksproject te ontwikkelen gebaseerd op situatietests, alsook een studie over de situatie van de vrouw op de Brusselse arbeidsmarkt; deze ideeën moeten nog worden verwezenlijkt.

Anderzijds is er geen akkoord in het vooruitzicht in het dossier van de hervorming van de steun aan de economische expansie. Dit aspect is ongetwijfeld een van de belangrijkste van het Pact: het mechanisme waarbij de steun contractueel wordt vastgelegd, zodat in zekere mate kan worden gecontroleerd waar het overheidsgeld naartoe gaat. Dit mechanisme is één van de verworvenheden van het ABVV.

Huisvesting in Brussel: Tussen inschakeling en uitsluiting

Een huis, als referentieadres, staat voor een aantal rechten. Over een woning beschikken en in een gemeente ingeschreven zijn, zijn voorwaarden voor toegang tot de sociale en economische rechten, maar ook onmisbare elementen om toegang te krijgen tot de arbeidsmarkt. De huisvesting was immers altijd al één van de grote discussiepunten op sociaal vlak.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is huisvesting een groot structureel probleem geworden. Loontrekkenden met een laag inkomen, werklozen, gepensioneerden, jongeren en alleenstaanden (met of zonder kinderen) hebben het enorm moeilijk om een gezonde woning, aangepast aan de grootte van hun gezin te behouden of te bekomen en dat, aan een betaalbare prijs en met een recht op woonzekerheid. We tellen dus een groot aantal 'slecht gehuisvesten' en 'daklozen'.

Huisvesting is vandaag niet langer een kwestie van de hoeveelheid of aard van woningen, maar van de toegang tot een woning voor een steeds groter deel van de bevolking.

Te hoge huurprijzen: waarom?

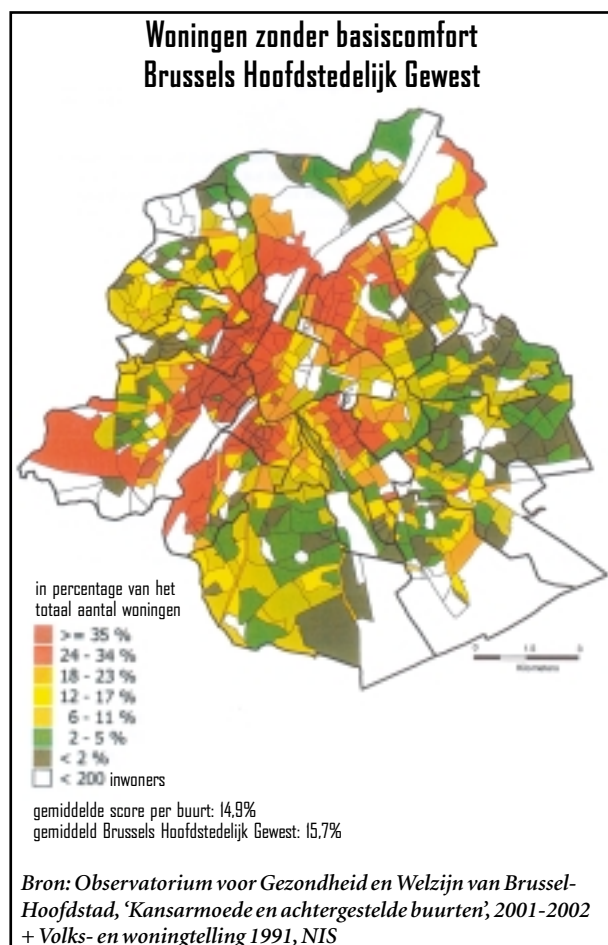
De crisis op het vlak van de toegang tot een woning gaat gepaard met in hoofdzaak drie factoren. Ten eerste heeft de aanwezigheid van de Europese instellingen, maar ook van een groot aantal multinationals in de Stad en het Gewest de prijzen voor een woning naar een hoger niveau gedreven dan in de rest van het land. Ten tweede is de hardnekkige werkloosheid, en dan vooral de langdurige werkloosheid, de oorzaak van een daling van de inkomens en van een grotere bestaansonzekerheid. Ten derde evolueert de wijziging van de gezinssamenstelling naar een stijgend aantal eenoudergezinnen.

Momenteel vormen de ongehuwden of gescheidenen, de jonge koppels met of zonder kinderen en de alleenstaanden de meerderheid van de huishoudens in het Brusselse Gewest. Deze drie categorieën zijn goed voor ongeveer 90% van de Brusselse bevolking.¹

In tegenstelling tot een aantal goederen die tot de eerste levensbehoeften behoren, blijft de huisvesting volledig onderworpen aan de wet van de markt, aangezien de prijs totaal niet is gereguleerd. Over het bedrag dat de huiseigenaar voorstelt, valt niet echt te onderhandelen. De huurder kan dus nemen of laten.

Een gevolg daarvan is nochtans dat er een bestendige kloof ontstaat tussen, enerzijds, de inkomens en de sociale uitkeringen, en anderzijds de kosten voor een woning en voornamelijk dan de huurwoningen.

Huishoudens met een bescheiden inkomen richten zich dan naar de sociale woningen, waartoe ze met steeds meer moeite toegang krijgen, bij gebrek aan beschikbaarheid. Ze zijn bijgevolg genoodzaakt om in onaangepaste woningen te verblijven.

Heel wat gezinnen slagen er echter niet in om hun huurverbintenissen na te komen. Ze krijgen dan met achterstallige betalingen te kampen. In vele gevallen worden ze dan uit hun woning gezet. De slachtoffers van een uitzetting hebben dan geen juridisch been om op te staan, net als de daklozen, die volledig buiten elk juridisch kader vallen.

Deze evolutie is één van de hoofdoorzaken van het ontstaan van wijken waar zich de slachtoffers van armoede concentreren. Deze situatie houdt uiteraard ook een gevaar voor de verzwakking van de sociale cohesie in.

Juridische oplossingen

De wet van 12 januari 1993 bevat een noodprogramma voor een solidaire samenleving. Volgens deze wet heeft de burgemeester, vanaf het ogenblik dat de eigenaar in gebreke wordt gesteld, het recht om elk gebouw op te eisen dat langer dan 6 maanden leegstaat, en het ter beschikking te stellen van daklozen. Toch werd deze wet tot nog toe niet toegepast. Dit feit wordt verklaard door de tegenstrijdige aard van twee door de grondwet erkende rechten: het recht op eigendom en het recht op huisvesting.

We moeten ons er echter van bewust zijn dat de opeising geen oplossing is voor de huisvestingsproblemen in Brussel, maar in extreme noodgevallen kunnen ze de situatie deblokkeren en ertoe bijdragen dat de huurprijzen dalen.

In het Brussels gewest wordt wat betreft de huisvesting een bittere vaststelling gedaan: een tekort aan sociale woningen, onbewoonbaarheid en ongeschiktheid van de privé-woningen, de toegang is nog beperkter voor kroostrijke gezinnen. De Staat moet daarom de materiële en juridische omstandigheden creëren om het recht op huisvesting waar te maken en dat vooral dankzij de ontwikkeling van actieve beleidsvormen op het vlak van sociale huisvesting, huursubsidie en een aangepaste fiscaliteit op het vlak van onroerende goederen.

'Habiter Bruxelles' vzw

Doornikstraat 10, 1000 Brussel

Tel: 02/513.34.65 of 02/512.66.66

1 Françoise NOEL, *Le logement bruxellois dans tous ses états*, Centre de Recherche Urbaine, ULB, 2000.

Enkele cijfers:

- In Brussel zijn er 450.000 woningen waarvan de bewoners eigenaar of huurder zijn;
- Het aantal huurwoningen bedraagt 250.000. 44% van de Brusselse gezinnen zijn huurders, terwijl in Vlaanderen en Wallonië het percentage huurders niet hoger ligt dan 33%;
- Er zijn 40.000 woningen met een sociale bestemming, als volgt verdeeld:
 - 38.000 sociale woningen,
 - 800 woningen van het Woningfonds,
 - (ongeveer) 800 woningen beheerd door het SVK (Sociaal Verhuurkantoor);
- De sociale huisvesting maakt slechts 9% van de totale Brusselse huisvesting uit;
- Ongeveer 20.000 aanvragen voor een sociale woning zijn momenteel in behandeling;
- Om aan de vraag te kunnen voldoen moeten er minstens 14.000 sociale woningen worden gebouwd;
- Er zijn naar schatting 30.000 leegstaande gebouwen;
- De gemiddelde huurprijs bedraagt:
 - 1 studio: € 313/maand,
 - Appartement 1 kamer: € 504/maand,
 - Appartement 2 kamers: € 725/maand,
 - Appartement 3 kamers: € 720/maand;
- Percentage van het inkomen dat verschillende categorieën van gezinnen van werklozen aan huur uitgeven:
 - Een alleenstaande betaalt voor een studio 51% van zijn budget;
 - Een koppel zonder kinderen geeft voor een appartement met 1 kamer 55% van zijn budget uit.
 - Een koppel met één kind geeft voor een appartement met 2 kamers 55% van zijn budget uit;
 - Een koppel met twee kinderen geeft voor een appartement met 2 of 3 kamers 59% van zijn budget uit.

Bron: Immobiliëngids, Trends Tendances, 11 juni 2003 en de Brusselse Bond voor het Recht op Wonen. Studie voor de campagne '2 maand onderdak', 17 februari 2002

De overmatige schuldenlast

Of men dat nu wil of niet, het krediet maakt integraal deel uit van het leven van vandaag. De voorbije tien jaar kende de kredietmarkt een aanzienlijke uitbreiding in de meest uiteenlopende domeinen, zowel voor duurzame goederen als voor diensten.

Bij dit fenomeen van meervoudige schuldenlast kwam onlangs ook nog het fenomeen van het 'microkrediet'. Hoewel gezinnen met een laag inkomen vroeger volledig uit de kredietmarkt werden uitgesloten, hebben een agressieve marketingstrategie en nieuwe aangepaste kredietvormen (permanente reserves, consumentenkaarten, ...) die gezinnen aangezet tot het maken van schulden.

De combinatie van deze factoren vormde een voedingsbodem voor de explosie van het fenomeen van de overmatige schuldenlast.

Steeds meer slachtoffers

Naarmate de jaren vorderen, komen er steeds meer slachtoffers. Een algemeen verspreide idee is dat mensen die tot over hun oren in de schulden zitten, mensen zijn die geen budget kunnen beheren of, en dat wordt nog vaker gezegd, mensen zijn die boven hun 'stand' leven. Dat is een cliché dat door studies en statistieken formeel wordt ontkend. De voornaamste oorzaak van een overmatige schuldenlast is immers de ontoereikendheid van het inkomen. Daarna volgen: echtscheiding, overlijden van de partner, verlies van werk, ongeval en ziekte. Men kan dus stellen dat mensen met zware schulden in de eerste plaats slachtoffers zijn, want de ontoereikendheid van hun inkomen en ongevalen alleen al zijn goed voor 79% van de gevallen van overmatige schuldenlast. De ondoordachte opstapeling van leningen vertegenwoordigt slechts 2% van de situaties.

Het aantal personen dat door een overmatige schuldenlast wordt getroffen, is gestegen van 345.000 personen in 1994 tot zo'n 400.000 personen in 2002. In het Brussels Gewest is dit fenomeen nog opmerkelijker, aangezien meer dan 55.000 Brusselaars erdoor getroffen zijn.

Tot slot vernoemen we nog even deze tegenstrijdigheid: in jaren met een betere economische conjunctuur stellen we een nog gevoeligere stijging van het aantal slachtoffers van overmatige schuldenlast vast. De economische heropleving mag dan al leiden tot een verhoging van de consumptie, ze genereert niet noodzakelijk een gelijklopende toename van het

inkomen en al zeker geen verhoging van de bestaansminima.

De idee dat de belangrijkste schuldeisers de bankinstellingen zijn, wordt door een grondig onderzoek van de werkelijkheid en de aard van de schulden ook ontkracht.

De meest voorkomende schulden waarmee schuldenaars worden geconfronteerd, zijn immers de lasten en eerste levensbehoeften. Uit een onderzoek van de dossiers blijkt dat in 45% van de gevallen de gezondheidszorg voor schulden zorgt; in 45% zijn dat de gas- en elektriciteitsrekeningen, in 22% van de gevallen de laattijdige betaling van de huur en in 19% van de gevallen de rekeningen voor het water.

Beschermingsmaatregelen

De voorbije jaren hebben de gezinnen met een laag inkomen in het microkrediet een remedie gezien voor hun problemen.

Dit fictieve antwoord op de moeilijkheden om tegemoet te komen aan de eerste levensbehoeften, zet hen aan tot schulden, eerder dan dat ze erdoor worden geholpen. We moeten dus ingaan tegen de heersende opvattingen, informatie verstrekken over de ware oorzaken van de overmatige schuldenlast en doeltreffende oplossingen vinden.

In die zin blijft de invoering van de positieve kredietencentrale (registratie van alle lopende kredieten) een belangrijke sprong voorwaarts in de strijd tegen overmatige schuldenlasten.

De kredietinstellingen beschikken over volledige informatie over het terugbetalingsvermogen van kandidaat-leners. Om de slachtoffers van een inbeslagname een bestaansminimum te geven, heeft de wetgever ook een systeem van gedeeltelijke bescherming van het loon en de inkomens ingevoerd. Maar zodra het loon op een bankrekening is gestort (wat vandaag de dag onvermijdelijk is), valt dit loon onder geen enkele bescherming meer. Een bescherming van de bankrekening gelijkwaardig met die van het niet voor beslag vatbare gedeelte van het loon moet om die reden worden ingevoerd.

We moeten de zoektocht naar oplossingen voortzetten en blijven strijden tegen situaties van overmatige schuldenlast waarin heel wat mensen die in bestaansonzekerheid verkeren, terecht komen.

'Habiter Bruxelles' vzw

De sociale uitkeringen

*“Ieder heeft het recht om een menswaardig leven te leiden”
(Artikel 23 van de Grondwet)*

De menselijke waardigheid is een relatief begrip. De inhoud en de toepassing ervan is een weerspiegeling van de evolutie van de mentaliteit en het politieke denken. Het ideaal van de vrije mens, bevrijd van de vrees voor armoede, kan slechts worden gerealiseerd als de omstandigheden waarbij iedereen van zijn economische, sociale, culturele, burgerlijke en politieke rechten kan genieten, aanwezig zijn.

Sinds jaren stellen we een steeds grotere kloof vast tussen de juridische ambitie en/of de politieke verklaringen en de werkelijkheid.

Sociale bescherming in gruzelementen

De Belgische Sociale Zekerheid is, zo wordt gezegd, één van de beste, zo niet dé beste ter wereld. Dat klopt, ten minste wat de principes betreft, maar als we de evolutie van de kosten van het levensonderhoud bekijken, ziet de werkelijkheid er heel anders uit. De verandering van onze samenleving leidt ons tot steeds meer concurrentie en steeds minder solidariteit.

De achteruitgang van het niveau van de sociale bescherming heeft verschillende oorzaken. Een van de oorzaken, en niet de minst belangrijke, is de invoering in 1981 van een nieuwe categorie van slecht vergoede verzekerden: de samenwonenden. Dit heeft onder meer als gevolg dat niet alleen de economische onafhankelijkheid van vrouwen, maar ook het verzekeringsprincipe met de voeten wordt getreden.

De sociale uitkeringstrekkers overleven

Een alleenstaande werkloze beschikt momenteel slechts over €708,24 aan uitkeringen voor het geheel van zijn levensbehoeften. Dit bedrag is duidelijk ontoereikend om een waardig bestaan te kunnen leiden.

Hetzelfde blijkt ook voor een groot deel van de sociale uitkeringstrekkers, met andere woorden niet alleen voor de werklozen, maar ook voor de gepensioneerden, de arbeidsongeschikten en de personen die slechts het leefloon (het vroegere bestaansminimum) hebben.

Verhouding tot de welvaart

Niet alleen de invoering van het statuut van samenwonende heeft geleid tot de achteruitgang van het niveau van de sociale bescherming, maar ook het feit dat er geen logische verhouding bestaat tot de welvaart. De sociale uitkeringen evolueren immers niet op dezelfde manier als de lonen. Op basis van een studie uitgevoerd door het Planbureau, kunnen we ons een idee vormen van deze evolutie. De cijfers tonen ons wat de sociale uitkeringen vertegenwoordigen in procent van het gemiddeld brutoloon:

	1980	2000	2010 (verwachting)
Pensioenen	33,8%	32,5%	32,3%
Werkloosheid	41,6%	27,5%	25,9%
Arbeidsongeschikt	43,9%	32,8%	31,9%

Het hoofdstuk “armoede” van de regeringsverklaring van de vorige regering (oktober 2000) bevat een tabel die op een treffende manier illustreert hoe de toename van de armoede gepaard gaat met de achteruitgang van het niveau van de sociale uitkeringen:

	1985	1997
Werkloze	20%	37%
Arbeidsongeschikte	8%	16%
Werknemer	2%	1%

37% van de gezinnen die van een werkloosheidsuitkering leven, en 16% van de gezinnen die van een uitkering voor arbeidsongeschiktheid leven, wordt dus als arm beschouwd.

Dat de uitkeringen ten opzichte van de lonen achteruit zijn gegaan, hoeft dus geen betoog, vooral wat de werkloosheidsuitkering betreft.

Armoede is het feit dat een samenleving haar rol van beschermer ten opzichte van elk van haar leden niet vervult.

‘Habiter Bruxelles’ vzw

De nieuwe betekenis van cultuur

Artikel 23 van de Grondwet stelt dat iedereen recht heeft op cultuur. Een evidentie, zo lijkt het toch.

Cultuur(participatie) –als motor tegen sociale en culturele uitsluiting– staat sinds de publicatie van het Algemeen Verslag over de Armoede in 1994 weer volop in de belangstelling. Toch was de democratisering van cultuur en onderwijs een belangrijk agendapunt in de jaren '60 en '70. De horizontale, geografische cultuurspreiding is geslaagd. De verticale, sociale cultuurspreiding daarentegen heeft grondig gefaald. Vlaanderen en België staan hierin niet alleen; ook in andere Europese landen blijkt uit cijfers en onderzoek dat slechts een beperkt deel van de bevolking deelneemt aan het toch ruim verspreide cultuuraanbod.

Toch is het recht op cultuur veel meer dan alleen maar het kunnen deelnemen aan culturele activiteiten. Cultuur is zeker geen luxe waaraan slechts kan worden voldaan als andere vormen van achterstelling en armoede opgeheven zijn. We citeren het Algemeen Verslag –gebaseerd op de ervaringen en zienswijze van de armen zelf: *“Men crepeert van eenzaamheid en verveling vooraleer te creperen van de honger”*¹. Meer nog, bij sociaal achtergestelden leidt de culturele armoede tot meer uitsluiting en is één van de ergste en meest diepgaande vormen van uitsluiting, een basis voor materiële armoede en uitsluiting.

Het werd treffend geformuleerd door onderzoekers in Groot-Brittannië: geen werk hebben, geen toegang hebben tot behoorlijke huisvesting, schoolopleiding, voeding, enz. gaat over niet hebben, 'have not'.

Culturele uitsluiting treft het wezen van de mens: je bent niet, 'are not', je maakt geen volwaardig deel uit van de samenleving en dat heeft zware repercussies op andere vormen van uitsluiting.

De belangrijkste factor die een rol speelt in de ongelijke verdeling van cultuurparticipatie is de culturele competentie die bepaald wordt door het opleidingsniveau, het milieu van herkomst en vroegere ervaringen op vlak van deelname aan cultuur. Ook statusoverwegingen en gedragsbevestiging van de sociale groep waartoe men

behoort spelen een rol, evenals de beschikbare tijd die mensen hebben. Minder belangrijk is de financiële overweging, hoewel je er mag van uit gaan dat hoe kleiner het budget, hoe groter dit probleem wordt.

Culturele competentie en sociale omgeving worden in navolging van de Franse socioloog Pierre Bourdieu ook wel cultureel en sociaal kapitaal genoemd, en daarvan weten we dat dit net als financieel kapitaal ongelijk verdeeld is in onze samenleving.

Het Algemeen Verslag over de Armoede heeft niet alleen een brede discussie over cultuurparticipatie op gang gebracht. In het veld ontstonden vanuit diverse initiatiefnemers projecten die een sociale dimensie koppelen aan een artistieke.

Binnen het project 'Een paar apart' maakt Chris Haesendonckx² een onderscheid tussen twee soorten drempels die mensen ervaren als ze willen deelnemen aan cultuur. Er zijn de zichtbare drempels, van technische en praktische aard: ontoegankelijke informatie, het feit en het gevoel geen vrije tijd te hebben, geen gezelschap hebben of kunnen aanspreken om deel te nemen aan een culturele activiteit. Het meest zichtbare is de kostprijs van een avondje uit en dat is meer dan het ticket alleen. Kortingen brengen geen soelaas als het totale bedrag boven een bepaalde grens gaat en de gezinsprijs te hoog wordt in verhouding tot het beschikbare inkomen. Ook andere kosten spelen een belangrijke rol: de onbereikbaarheid van het aanbod (geen auto, geen openbaar vervoer, niet weten hoe er geraken) en het niet kunnen organiseren of betalen van kinderopvang.

Daarnaast zijn er de onderliggende, meer onzichtbare en complexere drempels die te maken hebben met diepgewortelde gevoelens van zich minder voelen dan anderen: het ontbreken van stimulansen in de omgeving om aan cultuur deel te nemen, de capaciteit om culturele inhoud te verwerken, statusverlegenheid en statusmotivatie.

Vertrekpunt van 'Een paar apart' is het ondersteunen van netwerkvorming –mensen in armoede kennen vooral andere mensen in armoede– om hen zo de nodige toegang te verschaffen tot materiële bronnen, kennis en

macht. Minstens even belangrijk is dat een goed netwerk het denken en waarden van mensen kadert en zo een belangrijke hefboom is om generatielange uitsluiting te doorbreken. Mensen leren elkaar kennen via tweeweekelijkse cultuurcafé-avonden, verkennen (en decoderen) het aanbod en gaan in duo's, arm en niet-arm, naar culturele activiteiten naar keuze. Cultuur is hier een middel om ontmoeting op te zetten tussen mensen van verschillende achtergrond, vertrekkend van het plezier en niet van het probleem.

Het aanpakken via omkadering en netwerkvorming van drempels van het bestaande cultuuraanbod is belangrijk. Een betere cultuurspreiding zal echter maar lukken door het verbreden, het democratiseren van het cultuurbegrip zelf, het openbreken van de traditionele inhouden van het begrip cultuur naar meer diversiteit.

Daar waar toeleidingsprojecten gaan over gevoelig maken voor kunst, gaat het bij sociaal-artistische projecten om kunst produceren. De sociaal-artistische praktijk ontstond vooral in domeinen, contexten en met doelgroepen waar de traditionele probleemgerichte aanpak weinig resultaat meer bracht.

Het verschil wordt gemaakt door een bottom-up aanpak, van onderuit, in dialoog met, waarbij de doelgroep of de wijk participeert en inspraak heeft bij het tekenen van de contouren van het project. Dit vereist een positieve benadering van de doelgroep of de wijk, niet vertrekkend van de problemen, niet-kunnen, niet-zijn en niet-hebben, maar vanuit een krachtenperspectief en die potenties verder ontwikkelen en leren inzetten, kortom een empowerment-benadering.

Voor Eric Corijn³ ligt het democratisch tekort in de cultuurspreiding niet zozeer in het feit dat niet alle bevolkingslagen weerspiegeld zijn in het publiek van de grote culturele instellingen, maar wel dat het traditionele culturele aanbod de specifieke leefwereld van heel wat groepen uit de samenleving niet weerspiegelt, niet artistiek documenteert en bewerkt. Hierdoor is er geen identificatie met het aanbod en moet het niet 'willen' participeren aan de dominante middenklassecultuur gezien worden als een vorm van verzet.

Regisseur Peter Sellars⁴ ziet het vinden van een stem, vooral van mensen van wie de stemmen nog niet

"De vereniging 'Article 27' werd in 1999 opgericht en wordt gefinancierd door de Franse Gemeenschap Wallonie-Brussel, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, het Waalse Gewest, de COGOF (de Franstalige Gemeenschapscommissie), de SMAP (OMOB), maar ook door verschillende provinciale en gemeentelijke overheden. De opdracht van deze vereniging bestaat erin om iedereen die in moeilijke economische en/of sociale omstandigheden leeft, te sensibiliseren voor elke vorm van cultuuruiting en voor hen de toegang ertoe te vergemakkelijken. Met dit initiatief komt ook de problematiek van de toegang tot cultuur voor iedereen weer op tafel.

De activiteiten van Article 27 steunen op een partnerschap tussen de sociale hulpverleners en de culturele instellingen. De sociale hulpverleners kunnen de gebruikers sensibiliseren en hun tickets en programma's bezorgen. De culturele instellingen geven hun toegang tot het volledige programma voor het unieke voorkeurtarief van €1,25 (in ruil voor een ticket). Om een brede waaier van voorstellingen te kunnen aanbieden betaalt Article 27 het verschil tussen het voorkeurtarief dat door de culturele instelling aan Article 27 werd toegekend, en de prijs die door de gebruiker aan de kassa wordt betaald, (€1,25) terug.

Wie in één van de sociale instellingen van de partners (OCMW + sommige opvangtehuizen, alfabetiseringscentra, sociale restaurants, buurthuizen, enz.) is ingeschreven, kan beroep doen op Article 27. Sinds 2000 werd het project uitgebreid tot de rest van de Franstalige Gemeenschap en het aantal sociale en culturele partners blijft maar toenemen. In 2002 waren 433 sociale partners, 262 cultuurpartners en 37.535 gebruikte tickets een duidelijk bewijs van het enthousiasme dat deze actie al snel opwekte.

De vzw Article 27 ontwikkelt tevens kwalitatieve instrumenten om andere dan financiële hindernissen, zo niet weg te werken, dan toch te beperken. Een ambassadeursdienst werd opgericht met de bedoeling de eventuele vrees van de gebruikers te neutraliseren, een gezellige ruimte te creëren en een brug te slaan tussen de gebruikers en het artistieke milieu."

Article 27

Tel: 02/646 30 28, article27.bxl@skynet.be

Tel: 081/26 18 43, article27rw@tiscalinet.be

gehoord werden, als de belangrijkste opdracht van culturele werkers. En dat begint met luisteren! In die zin zijn juist sociaal-artistische projecten zeer interessant omdat ze zich richten op het zoeken naar nieuwe referentiekaders. Ze werken op één of andere manier met een onderbelicht verleden. Ze geven uitdrukking, samenhang, richting en dynamiek aan wat mensen voelen maar niet precies kunnen uitdrukken. Ze geven stem aan wie meestal niet aan het woord komt. En wat is democratie anders dan discussie, de mogelijkheid dat verschillende stemmen naast elkaar kunnen bestaan, zonder dat de ene stem de andere niet wegdrukt.

Cultuur met en door achterstandsgroepen en straatcultuur in het kader van buurtherwaardering en opbouwwerk is daarom innoverend. Het geeft plaats aan participatie, democratisering, verscheidenheid van doelgroepen, ontmoeting, ontstigmatisering, publieke toegankelijkheid, sociaal contact, wisseling van bewoners, wisseling van culturen. Het veroveren via cultuur van de publieke ruimte als plaats van sociale en culturele interactie maakt de publieke ruimte opnieuw leefbaar en gaat privatisering tegen.

Dit levert ruimte om te leren omgaan met verschillen, ruimte voor voldoende confrontatie met 'de Ander', met diversiteit en met verandering in een samenleving

die gekenmerkt wordt door verbrokkeling van traditionele verbanden en toenemende complexiteit. Die experimenteerruimte heeft een democratische samenleving nodig. Ook dit houdt een verbreding in van het begrip cultuur. Cultuur moet de straat kraken.

Marijke Leye, Kunst en Democratie

Marijke Leye (°1959) is licentiaat kunstgeschiedenis en vrijetijdsagogiek en werkt als stafmedewerker bij Kunst en Democratie. Deze organisatie legt zich toe op het ondersteunen van de sociaal-artistische praktijk, het verdiepen en verbreden van cultuurparticipatie, met culturele diversiteit als aandachtspunt. Het werken aan de democratische opdracht van cultuur wordt verder vormgegeven via opinievorming, wetenschappelijk onderzoek, tentoonstellingen en colloquia.

- 1 Algemeen Verslag over de Armoede, p. 296
- 2 Haesendonckx C., 'Armen en cultuur: een paar apart?', in Momenten, nr. 3, Brussel, 2001, 13-17.
- 3 Corijn E., 'Cultuur als zeggenschap, dan pas als participatie!', in Oikos, nr. 21, Brussel, 2002, 21-31.
- 4 Sellars P., 'Het vinden van een stem', in OPSOMER G (ed), City of Cultures, Brussel, VTi, 1995, 19.

Uit het leven gegrepen

Uitsluiting. Wat betekent dat woord? Van Dale zegt ons: "het iemand of iets niet tot een bepaalde categorie rekenen, niet-meerekenen". Hoewel ieder mens in principe zijn plaats heeft in onze samenleving, is deze definitie van toepassing op heel wat mensen. Op wie?

De meest uitgesloten zijn de daklozen. Ze hebben zelfs geen recht op de blikken van de voorbijgangers, die totaal geen interesse voor hen hebben en doen alsof ze hen niet zien. De voorbijgangers vinden immers dat, als ze op straat leven, dat hun eigen schuld is.

Daklozen hebben geen recht op een kamer waar ze hun toevlucht kunnen zoeken, waar ze een beetje intimiteit en comfort hebben. Velen zullen daarop antwoorden dat ze recht hebben op een bestaansminimum, nu 'leefloon' genoemd (€584 per maand met de wettelijke verplichting om werk te zoeken). Welke mogelijkheden biedt dit leefloon?

De huurprijzen zijn de voorbije jaren pijlsnel de hoogte ingegaan. Momenteel is er slechts weinig hoop dat ze een kamer met wc en douche vinden voor minder dan €300, lasten niet-inbegrepen. Meestal ligt de huur tussen €400 en €500 per maand. Bovendien moet er een huurwaarborg van twee of drie maanden worden betaald vóór ze kunnen verhuizen. De OCMW's weigeren vaak om deze waarborg te betalen en vervangen ze door een waarborgbrief. Bovendien deinzen sommige eigenaars er niet voor terug om onbewoonbare woningen te verhuren en de wet te overtreden: in plaats van een storting op een bankrekening met dubbele handtekening, eisen zij de som cash op.

Laten we veronderstellen dat een dakloze het geluk heeft een woning te vinden voor €300, alles inbegrepen. Hoe kan hij leven met €284 per maand en voedsel, kleding, vervoer en kosten voor hygiëne en gezondheid betalen? Als hij dat allemaal betaald heeft, dan heeft hij de vrijheid noch om te roken, noch om iets anders te drinken dan water.

Werk vinden? Sommigen willen niet liever, maar ofwel zijn ze te laaggeschoold, ofwel wordt het zoeken, als ze ouder zijn dan veertig, een kwestie van puur geluk. Anderen zijn dan misschien weer niet klaar. Nog anderen hebben er geen zin in, want ze hebben slechte ervaringen gehad of ze

oefenen een bezigheid uit die niet met een betaalde baan kan worden gecombineerd (bijvoorbeeld schilderijen maken die ze niet kunnen verkopen). Sommigen hebben een handicap, maar krijgen daarvoor geen uitkering en kunnen zich ook via het werk niet inschakelen.

Er zijn ook nog andere armen, hele gezinnen die niet voldoende geld hebben om van te leven en daarvoor beschaamd zijn. Ik herinner me een gezin dat niet de middelen had om voor de kinderen een boekentas en boeken te kopen en hen daarom thuis hield, tot ze voldoende geld bij elkaar hadden gespaard. De kinderen hadden uiteraard achterstand opgelopen, met als gevolg dat ze ook nog eens het gevaar liepen dat ze hun jaar moesten overdoen.

Maar het leven is veel meer dan 'materiële' verplichtingen. Ook op cultuur heeft iedereen recht. 'Article 27' geeft de minderbedeelden de kans om voor €1,25 per persoon voorstellingen bij te wonen. Jammer genoeg geldt dat niet voor ALLE voorstellingen. Bovendien heeft de vereniging met heel wat financiële moeilijkheden te kampen.

Is het dan niet de plicht van onze samenleving om solidair te zijn met die duizenden mensen en hen te helpen om menswaardig te leven? Velen zullen antwoorden dat sommigen onder hen het geld dat ze krijgen, aan alcohol of verdovende middelen zouden uitgeven. Denkt u dat er een menselijk systeem bestaat dat een bevredigende oplossing geeft voor alle problemen?

De meeste gerechtigden zouden het gekregen geld goed besteden als ze leerden om een klein budget te beheren en als ze hulp zouden krijgen, want velen verliezen door hun beproevingen de band met de dagelijkse werkelijkheid.

Mag ik u tot slot om een gunst vragen? Als u een dakloze of duidelijk arm iemand ziet, groet hem en voer zelfs een klein gesprek met hem. U kunt zich niet voorstellen hoeveel plezier u hem zou doen!

Jean-Claude Peto

**La Ruelle, vereniging voor straatwerk met armen en daklozen, Sint-Alfonsstraat 20,
1210 Sint-Joost-ten-Node. Tel. : 02/218.52.91.**

Les Ateliers du Soleil

De tekeningen werden gemaakt door kinderen van 'Les Ateliers du Soleil', een organisatie voor permanente educatie en een centrum voor expressie en creativiteit.

Deze organisatie werd in 1974 onder de naam Info-Türk opgericht; het is een informatie- en opleidingscentrum gevormd door een groep van politieke vluchtelingen om de mensenrechten in Turkije te verdedigen. Reeds 28 jaar lang werkt de organisatie acties uit op verschillende domeinen, die in elkaar verstrengeld zijn: Frans leren, autonomie verwerven, actief aan het sociale leven deelnemen, de arbeidsmarkt betreden, de rol van de vrouw promoten, onderwijs kiezen en tot een succes maken, creativiteit de vrije loop geven, cultuur van het land van herkomst opwaarderen, de publieke opinie echte informatie geven over de minderbedeelden.

Deze vzw is gevestigd op het kruispunt van vier Brusselse gemeenten (Brussel-Stad, Sint-Joost-ten-Node, Etterbeek en Schaarbeek) en zorgt voor de opvang en de begeleiding van mensen uit minderbedeelde milieus: werknemers of werknemsters zonder werk of scholing, politieke vluchtelingen, huisvrouwen, jongeren en kinderen. Elk jaar opnieuw volgen meer dan 300 volwassenen, mannen en vrouwen, dagelijks taalcursussen, terwijl een honderdtal jongeren en tieners worden geholpen met hun huiswerk en aan creatieve workshops deelnemen.

De vereniging streeft in het kader van haar sociaal-culturele activiteiten naar veelzijdigheid. Dit experiment van openheid wordt gesteund door de dynamiek en de diversiteit van de verschillende nationaliteiten die in de workshops samenkomen, of het nu om deelnemers of om begeleiders gaat. Op deze manier worden de Brusselaars van vreemde herkomst er geleidelijk aan toe gebracht om actief aan het leven van hun stad deel te nemen en de waardigheid te verwerven waarop iedere burger recht heeft.

Les Ateliers du Soleil,

Pavestraat 53, 1000 Brussel, Tel: 02/736.78.95,

www.ateliersdusoleil.be

*"Ik ben droevig want mijn kind is ziek
en ik begrijp niet wat de dokter zegt"*

